

Způsoby využívání volného času dětí školního věku v dětském domově

Bakalářská práce

Studijní program:
Studijní obor:

B7506 Speciální pedagogika
Speciální pedagogika pro vychovatele

Autor práce:
Vedoucí práce:

Barbora Šlechtová
Mgr. Zdeňka Braumová, Ph.D.
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Zadání bakalářské práce

Způsoby využívání volného času dětí školního věku v dětském domově

Jméno a příjmení: **Barbora Šlechtová**
Osobní číslo: P18000235
Studijní program: B7506 Speciální pedagogika
Studijní obor: Speciální pedagogika pro vychovatele
Zadávající katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
Akademický rok: **2019/2020**

Zásady pro vypracování:

Cíl bakalářské práce: Nahlédnout do skutečného života dětí v dětském domově, a tím více porozumět, jak nakládají s volným časem, proč a jaké volnočasové aktivity využívají. Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: dotazník, rozhovor

Při zpracování bakalářské práce budu postupovat v souladu s pokyny vedoucí práce.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

- HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav, PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.
- HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
- PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času. Praha: Portál, 1999. ISBN 807178-295-5.
- PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. Pedagogický deník. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.
- VESELÁ, Jana. Jak ve volném čase? Projekty her pro volný čas dětí a mládeže. Hradec Králové: Gaudeamus, 1997. ISBN 80-7041-146-5.

Vedoucí práce:

Mgr. Zdeňka Braumová, Ph.D.
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání práce:

2. dubna 2020

Předpokládaný termín odevzdání:

30. dubna 2021

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

Ing. Zuzana Palouňková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 2. dubna

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

5. dubna 2022

Barbora Šlechtová

Poděkování

Děkuji Mgr. Zdeňce Braumové, Ph.D. za cenné rady, podněty a připomínky při zpracování bakalářské práce. Dále děkuji své rodině za podporu při psaní práce.

.....

Podpis

Způsoby využívání volného času dětí školního věku v dětském domově

Anotace

Bakalářská práce se zabývá tématem využívání volného času dětí v dětském domově. Vysvětluje pojem volného času a výchovy. Popisuje subjekty, které se volným časem zabývají a poskytují nabídku volnočasových aktivit. Práce se specializuje na charakteristiku konkrétního dětského domova v Jablonném v Podještědí. Zkoumá, jaké způsoby využití volného času jsou dětem nabízeny. Analyzuje nabídku volnočasových aktivit, zda je pro děti v domově vyhovující a dostačující. Zajímá se, v jakém rozsahu mají o volnočasové činnosti zájem děti školního věku 1. stupně oproti dětem 2. stupně ZŠ.

Klíčová slova:

Děti školního věku. Dětský domov. Rodina. Volný čas. Volnočasové aktivity. Vychovatel.

Ways of using free time of school-age children in a children's home

Annotation

The bachelor's thesis deals with the use of children's leisure time in an orphanage. Explains the concept of leisure and education. It describes the subjects that deal with leisure time and provide an offer of leisure activities. The work specializes in the characteristics of a specific children's home in Jablonné in Podještědí. It examines the ways in which leisure time is offered to children. It analyzes the offer of leisure activities, whether it is suitable and sufficient for children in the home. He is interested in the extent to which children of school age of the 1st grade are interested in leisure activities compared to children of the 2nd grade of elementary school.

Keywords:

Family. Free time activities. Children's Home. Leisure. School children. Tutor.

Obsah

Prohlášení.....	4
ÚVOD.....	9
1 VOLNÝ ČAS.....	11
1.1 Historie volného času.....	11
1.2 Funkce volného času.....	12
2 VÝCHOVA VE VOLNÉM ČASE.....	14
2.1 Výchovné funkce mimo vyučování.....	14
2.2 Výchovné cíle, podmínky a prostředky.....	15
2.3 Specifické požadavky na výchovu ve volném čase.....	15
2.4 Problémy ve volném čase.....	16
3 SUBJEKTY POSKYTUJÍCÍ VOLNÝ ČAS.....	18
3.1 Rodina.....	18
3.2 Škola, školská zařízení.....	19
3.3 Mimoškolská zařízení.....	20
3.4 Ostatní zařízení.....	21
4 VOLNOČASOVÉ ČINNOSTI.....	22
4.1 Druhy volnočasových činností.....	23
5 ŠKOLNÍ VĚK.....	25
5.1 Ontogeneze vývoje.....	26
6 DĚTSKÝ DOMOV.....	29
6.1 Přehled výchovných a ústavních zařízení.....	30
6.2 Multikulturní výchova.....	31
6.3 Pracovníci volného času v dětském domově.....	32
7 PRŮZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	34
7.1 Cíl práce.....	34
7.2 Průzkumné otázky.....	34
7.3 Metody průzkumu.....	34
7.4 Průzkumný vzorek.....	35
7.5 Organizace průzkumu.....	36
7.6 Analýza průzkumných dat.....	36
7.7 Dotazníkové šetření.....	38
7.8 Výsledky průzkumného dotazníkového šetření.....	50
7.9 Rozhovory.....	56
7.9.1 Rozhovor s respondentkou A.....	57
7.9.2 Rozhovor s respondentkou B.....	58
7.9.3 Rozhovor s respondentkou C.....	58

7.9.4	Rozhovor s respondentkou D.....	59
8	DISKUSE A NÁVRHY OPATŘENÍ	63
9	ZÁVĚR	67
10	SEZNAM LITERATURY.....	70
11	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	74
12	SEZNAM GRAFŮ	75
13	PŘÍLOHY	76

ÚVOD

Pojem dítě je rozšířen po celém světě od zemí zaostalých až po země nejvyspělejší. Vyvolává mnoho diskusí a stává se i platformou médií. Zájem je o to větší, pokud se jedná o děti postižené, týrané, zanedbávané nebo opuštěné, kterým není umožněno žít ve vlastní rodině, a jsou umístěny z různých důvodů v náhradních zařízeních, kterým je, mimo jiné, i dětský domov (dále DD). Děti zde žijí se všemi povinnostmi i radostmi, mezi které patří bezesporu i volný čas (dále VČ). V těchto zařízeních nejsou jen vzdělávány a vychovávány, ale jsou jim dopřávány i jiné zážitky, přinášející radost a uspokojení ve volném čase. Motivaci bakalářské práce s názvem „*Způsoby využívání volného času dětí školního věku v dětském domově*“ předcházely dva důvody, proč právě toto téma. Jedním z nich se stala náhodná rodinná diskuse o tom, do jakého dětského zařízení dát již nepotřebné věci vhodné k využívání volného času, které se v rodině nahromadily. Po rozhodnutí, že se věci věnují do dětského domova, se rozvinula debata napříč přítomnými generacemi. Bylo až neuvěřitelné kolik generačních názorů, otázek, polemik a mýtů v debatě zaznělo, což bylo klíčovým rozhodnutím téma zpracovat konkrétní formou průzkumu v institucionálním zařízení a tím co nejvíce objasnit vše nejasné.

Z diskuse vyplynulo, že právě neznalost prostředí a funkčnosti daného zařízení ovlivňují názory na život dětí v dětském domově, které jsou často negativní, a dá se říci, že převážně soucitné. Druhým důvodem k určení tématu přispělo i to, že jako učitelka v mateřské škole (dále MŠ), kam docházejí děti z úplných, i neúplných rodin pozorují, že u některých dětí je rodinná výchova nedostatečná, a vztah k volnému času neznámým pojmem. Péče je mnohdy na hraně zdravého duševního vývoje dítěte. V této souvislosti jsem zjistila, jak „tenký led“ je k cestě, která může ovlivnit další možné osudy života dětí, které se mohou dostat do jiné péče, než je rodinná.

Cílem práce je nahlédnout do skutečného života dětí v dětském domově, a tím více porozumět dětem školou povinných, jak nakládají s volným časem, proč a jaké aktivity využívají. Současně chce autorka práce získat přehled o možnostech volnočasových aktivit a objasnit nejasnosti spojené s životem dětí v domově. Nezbytnou částí je zjistit, zda je pravdou, že děti v dětském domově opravdu strádají a jsou ochuzeny o dobrovolný výběr aktivit ochuzeny. Dané zjištění patří mezi další úkoly bakalářské práce (dále BP). Dosažení cíle je reálné a možná i překvapivé.

Smyslem vybraného tématu je prostřednictvím BP přiblížit, jak žijí a tráví VČ děti v DD, nahlédnout do prostředí domova, které je nám blízké, ale přesto někdy vzdálené.

Dále dát čtenářům možnost udělat si subjektivní názor o způsobu využívání volného času a v případě hlubšího zájmu si rozšířit obzor dalšími možnými formami, např. osobní návštěvou nebo prostřednictvím webových stránek jednotlivých domovů.

Teoretická část popisuje, jak je volný čas chápán, jakou funkci plní a jak se vyvíjel v různých stoletích. Další informace směřují k výchově ve VČ a subjektům, které se na VČ podílejí. Práce charakterizuje VA, u kterých je základním prvkem hra. Autorka práce sleduje období ontogeneze u dětí školního věku, podává přehled výchovných a ústavních zařízení se zaměřením na charakteristiku DD. V rámci teorie je zmíněna i oblast multikulturní výchovy. V neposlední řadě autorka vymezuje práci pedagogických pracovníků.

Empirická část se věnuje dosažení stanoveného cíle. Pro průzkumné šetření bylo zvoleno následujících pět průzkumných otázek, které se doplňují a společně pomáhají splnit hlavní, výše uvedený cíl. Jedná se např. o otázky týkající se dostatečné nabídky a vhodných podmínek k využívání VČ, dobrovolnosti a zájmu při výběru trávení VČ, zda děti v DD projevují zájem o jiné VA, než jim jsou nabízeny. Další otázky směřují k tomu, zda převažuje aktivita či pasivita u možností využívání VČ a zda mají větší zájem a smysluplné využití VČ děti 1. nebo 2. stupně ZŠ. Součástí empirické práce jsou metody průzkumu vedoucí k získání dat. Konkrétními metodami zvolenými pro průzkumné šetření je kvantitativní metoda dotazníkového šetření určená pro děti ZŠ a kvalitativní metoda rozhovoru pro pracovníky domova. Nedílnou součástí je shrnutí výsledků. Výsledky průzkumu získané vyhodnocením dat formou analýzy pomohou k dosažení stanoveného cíle práce. Empirická část se v posledním bodě zabývá diskusí a návrhy opatření. Závěr BP dá možnost odpovědět na nejasnosti diskutovaných otázek, které vyplývají z pohledu na život dětí v DD často z minulých dob.

Teoretická část

1 VOLNÝ ČAS

Obecně lze říct, že VČ má mnoho podob. Nutné je i dodat, že podstata definic je shodná v dobrovolnosti naplňování VČ a jeho využívání po splnění základních povinností a že vede k regeneraci sil v oblasti fyzické i psychické.

Jak definovat VČ názorně a výstižně popisuje Hofbauer: „*Volný čas je částí lidského života mimo čas pracovní (návštěva školy a pracovní proces) a tzv. čas vázaný, který zahrnuje bio fyziologické potřeby (spánek, jídlo, osobní hygienu), chod rodiny, provoz domácnosti, péče o děti, dojíždění za prací a další nutné mimo pracovní povinnosti. Volný čas je dobou, kterou má po splnění těchto potřeb a povinností člověk k dispozici pro činnosti sebeurčující a sebe utvářející*“ (Hájek 2010, s. 10).

V jiném pojetí je prezentováno, že VČ je jedním ze základních pojmů charakterizovaný dobou svobodné volby, což znamená, že člověk dělá jen to, co chce, a ne to co musí. Činnosti, které si zvolí, jsou příjemné, tudíž přinášejí potěšení a radost. Mezi takové činnosti patří doba rekreace, odpočinku, obnovování síly a dochází i k rozvoji osobnosti. Součástí je dobrovolné sebevzdělávání a zájmové činnosti neboli koníčky (Bendl 2015).

1.1 Historie volného času

Historie do minulosti je nezbytnou částí tématu hovořícím o VČ a k utvoření si představy od 17. století, kdy se začal VČ brát v potaz až do současnosti. V 17. století se lidé stěhovali do měst za prací, a vznikalo jim více možností, k využití VČ. Ve městech vznikaly kavárny, kluby a spolky, které sloužily k pobavení a odreagování se od povinností. 18. století přineslo zkracování pracovní doby k získání volna na regeneraci sil, zrelaxování a sebevzdělávání. Za tímto účelem vznikala ochotnická divadla, konaly se kulturní slavnosti. V 19. století se VČ rozšířil o VA se sportovním vyžitím na nově vznikajících sportovištích. Následoval vznik tělovýchovných sdružení, např. SOKOL (Hájek 2010).

Nutno zmínit, že 20. století přineslo v oblasti VČ změnu zaměřenou na nejmladší věkové skupiny, pro které vznikaly kluby, sportovní zařízení, tábory a zakládaly se skautská hnutí s názvem JUNÁK nebo Pionýr. Meziválečné období bylo ve znamení

reformátorského období. Zapojovalo se více subjektů, využívaly se poznatky lékařských věd i pedagogiky, novinkou byla zážitková pedagogika. Poválečné období věnovalo VČ velkou pozornost, a to jak obsahu, tak věku dospívající mládeže, včetně výchovně-vzdělávacího systému. Zakládaly se domy pionýrů a mládeže, rozšířily a rozvinuly se dětské tábory. Do zájmových aktivit se začleňovali i handicapovaní jedinci (Hájek 2010).

Obecně lze říci, že 21. století týkající se využívání VČ dětí a mládeže je ovlivněno modernizací a stoupajícím trendem technického rozvoje, především v oblasti sociálních sítí. Dalším neopomíjeným faktem daného století je možnost získávání dotací z Evropských fondů, které napomáhají k moderní vybavenosti sportovních areálů (zimní stadiony, plavecké bazény, fotbalová hřiště).

Zejména mluvíme-li o dětech, stojí za zmínku ohlédnutí do prostředí DD s poznáním, jak děti využívaly VČ přibližně před 20 lety a jaké činnosti preferovaly. Vocílka uvádí, že na základě zprůměrovaného počtu odpovědí ze všech DD v ČR nejvíce dětí využívaly sportovní činnosti a zájmové kroužky, poté následoval zájem o psychoterapii a rodinnou výchovu. Do pozadí se dostala turistika, výlety, exkurze, hry a soutěže (Vocílka 1999).

Z vlastních zkušeností je vidno, že současnost nabízí a podporuje stále nové, zajímavé a přitažlivé VA vykonávané v přírodě, např. geocachingu. Nelze si nepovšimnout, že pokračuje rozvoj v oblasti mezinárodní spolupráce a novinkou není ani to, že se zvyšuje důraz na integraci dětí s handicapem do VA. Dále je možno konstatovat, že jsou finančně podporována ústavní a výchovná zařízení tak, aby i děti v DD, které jsou hlavními respondenty dané BP, měly možnost VČ smysluplně využívat. Jaké formy volnočasových činností a zájmových aktivit využívají v současné době děti školního věku v DD, se dozvíme z odpovědí získaných průzkumem autorky BP.

1.2 Funkce volného času

Funkce volného času mají všeobecně mnoho podob, ovšem v případě dětí a mládeže mají další nezastupitelný význam, především v oblasti:

- rekreační – přinášející zotavení a uvolnění,
- kompenzační – vyrovnávající se s případnými neúspěchy a zklamáním,
- sebepoznání vlastních možností – zjištění nadání a talentu,
- seberealizace – zjištění možnosti prostoru pro seberealizaci,

- komunikační – možnost rozšíření sociálních kontaktů,
- integrační – pomáhající začleňování se do společnosti (MŠMT 2016).

Mluvíme-li o dětech je potřeba zdůraznit, že výše uvedené funkce jsou považovány za předpoklad zdárného fyzického i psychického vývoje. Obecně lze říci, že pokud využití VČ přináší dítěti uspokojení a potěšení byla funkce VČ naplněna.

2 VÝCHOVA VE VOLNÉM ČASE

Výchovu ve VČ a jeho využívání je potřeba učit jedince již od útlého věku, tudíž znalost pojmu výchovy k VČ je nezbytně nutná. Znamé je, že základní poznatky dítě získává v rodině. S nástupem školní docházky se na výchově podílí i škola. Definice výchovy volného času je popsána v pedagogickém slovníku jako: „*Rozvíjení schopnosti žáků oceňovat volný čas jako hodnotu, využívat ho smysluplně a racionálně pro svůj rozvoj, plánovat a vybírat si vhodné činnosti*“ (Průcha 2013, s. 278).

2.1 Výchovné funkce mimo vyučování

Výchovné funkce mimo vyučování mají své zvláštnosti i význam, tudíž nelze popřít jejich vzájemné propojení. Není podstatné, zda výchova probíhá např. ve vlastní rodině, ve školských zařízeních nebo institucionálním zařízení typu DD. Důležité je, aby výchova k VČ směřovala k naplňování níže uvedených specifických funkcí. Mezi specifické funkce se řadí výchovně – vzdělávací funkce, funkce zdravotní a sociální a v neposlední řadě funkce preventivní (Hájek 2010).

Výchovně – vzdělávací funkce cílevědomě formují osobnost daného jedince v oblasti tělesné, psychické a sociální. Dále je potřeba zmínit postoj výchovné instituce, zda dovede nabídnout rozmanité a zajímavé činnosti tak, aby děti a mládež byly dostatečně motivovány ke smysluplnému využívání VČ ve prospěch nejen jedince, ale i společnosti. V souvislosti s výše uvedenou funkcí je neméně důležitá funkce zdravotní, která působí na zdravý tělesný vývoj a současně podporuje duševní i sociální vývoj. Forma aktivního pohybu, zdravý styl stravování, správné hygienické návyky a dodržování zásad bezpečnosti práce jsou pozitivními prvky zdravotní funkce (Pávková 2014).

Nemalá role v rámci výchovných funkcí VČ je spatřována v sociální funkci, která napomáhá navazování sociálních kontaktů při různých aktivitách stejného zaměření. Nezbytným předpokladem zmiňovaných funkcí výchovy je preventivní funkce vedená formou primární prevence, jenž má za úkol předcházet problémům dříve, než se objeví (Pávková 2014).

2.2 Výchovné cíle, podmínky a prostředky

Výchovným cílem využívání volného času je osobnostní rozvoj a smysluplný prostředek přinášející hezké zážitky. Zážitky se stávají prevencí, hlavně u dětí a mládeže, před možnostmi směřujícími k negativnímu chování. Podíl na výchově se odráží od druhu výchovy, kterými je:

- výchova ve VČ se všemi znaky výchovného procesu,
- výchova mimo vyučování (družiny, dětský domov, domovy mládeže),
- výchova mimotřídní (výlety, sportovní soutěže nevztahující se k vyučování),
- výchova mimoškolní (poskytována jinými subjekty, než je škola),
- výchova formální (dle stanoveného programu školou),
- výchova informální (formování osobnosti v životních situacích),
- výchova neformální (vedení k cílevědomosti a dobrovolnosti) (Bendl 2015).

Nelze popřít, že vnitřní a vnější výchovné podmínky VČ jsou nedílnou součástí výchovy, ovšem pokud jsou vhodně zvolené. Mezi vnitřní podmínky se řadí věkové rozdíly včetně individuálnosti jedinců. Vycházejí z vhodných možností, jak respektovat zájmy dětí, jejich potřeby, ale i schopnosti. Vnější podmínky se týkají prostoru a materiálního vybavení. Výchovné prostředky a jejich vhodné zvolení přispívají k dosažení cíle výchovy VČ prostřednictvím výchovných subjektů. Subjekty volí vhodný obsah výchovy, dále zvolené metody výchovy a v neposlední řadě materiální prostředky (Bendl 2015). Jaké výchovné podmínky mají děti k využívání VČ v DD prokáže analýza průzkumné otázky zadané v BP.

2.3 Specifické požadavky na výchovu ve volném čase

Nutno připomenout, že se specifické požadavky týkají všech druhů výchovy počínající v rodinně a pokračující výchovou ve VČ. Za specifické požadavky výchovy ve VČ Bendl považuje pedagogické ovlivňování se zřetelem na dobrovolnost. Mezi další významné požadavky zahrnuje jednotu a specifičnost ve vyučování včetně výchovy mimo vyučování. V rámci výchovy VČ klade důraz na aktivitu a seberealizaci vychovávaného jedince. Bendl podotýká, že výchova ve VČ má nést prvky pestrosti a přitažlivosti směřující k zajímavému a zájmovému zaměření. Neopomíná na požadavek

týkající se odpočinkového a rekreačního zaměření. V neposlední řadě mezi specifické požadavky na výchovu ve VČ zařazuje požadavek citlivosti, citovosti a sociálního kontaktu (Bendl 2015).

Pávková (2014) zdůrazňuje, že se k základním specifickým požadavkům přiřazuje požadavek efektivity navazující na vnější podmínky výchovy, které jsou ovlivňovány financemi, časem, prostorem a lidmi. Důraz klade především na to, aby výchovné činnosti dětem co nejvíce prospěly, aby měly dlouhodobý dopad a splňovaly dosažené cíle. Je nutné podotknout, že dodržování výše uvedeného požadavku efektivity je nezbytným předpokladem i při plánování činností pedagogů v DD tak, aby byly využity dosažitelné vnější podmínky domova v požadované kvalitě (Pávková, 2014)

2.4 Problémy ve volném čase

Problémy s rozsahem VČ mohou nastat u školních dětí již v době, kdy přecházejí na 2. stupeň povinné školní docházky a poté na další stupně vzdělávání. Je nepopíratelné, že kromě školních povinností, kdy se VČ zužuje, může přijít i další fáze problémů způsobených ontogenezí vývoje. Nebezpečným problémem se stává trvalý nezáměr o VA převážně v období staršího školního věku, kdy u dětí vzniká nadbytek VČ vedoucí k vyhledávání kamarádů tvořící party. Jak uvádí Krulichová (2015, str. 48), *často se jedná o party delikventů s negativními činnostmi, jako je braní drog a dalšími nelegálními činnostmi.*"

Nutno zmínit, že v rámci VČ nelze opomenout problém vyplývající z rozdílné životní situace v rodinách, kdy by dítě chtělo využívat VČ na základě dobrovolného výběru a svého zájmu, ale brání mu ke skutečné realizaci důvody špatného rodinného zázemí. Dalším problémem může být i nedostatek dosažitelných subjektů zabývajících se nabídkou využívání VČ (Krulichová 2015).

V souvislosti s problémem nedosažitelnosti volnočasové aktivity jsem se setkala ve své profesi učitelky. Daným problémem u dětí školního věku bylo to, že se nemohly zúčastnit výletu nebo akce pobytu v přírodě vzhledem ke špatné rodinné finanční situaci. Tím, že zřizovatelem zařízení je obec, které záleží na sociální rovnosti mezi dětmi navštěvující jejich zařízení, tak pobyt dětem uhradil. Daný přístup zřizovatele lze považovat za velmi kladný postoj a jako jednu z možností, jak lze danou sociální nerovnost v rámci využití VA u dětí školou povinných zmírnit nebo úplně odstranit.

Dá se říci, že problémy výchovy ve VČ se projevují častěji u dětí školního věku

a mládeže pocházejících převážně z dysfunkčních rodin, z rodin sociálních nebo neúplných, kde byla výchova zanedbána. Pokud dojde k umístění do DD, trvá o mnoho déle, než se dítě naučí vnímat VČ jako hodnotu a smysluplně ho naplňovat. Zda děti v DD využívají VČ smysluplně odpoví další otázka, a to včetně rozdílu mezi 1. a 2. st. ZŠ (Kaplánek 2017).

Je potřeba ovšem připomenout, že se problémy ve VČ mohou projevovat i u dětí ze spořádaných a funkčních rodin. Pokud nejsou rodiče ve výchově důslední, může u dítěte nastat nebezpečná závislost, např. na mobilu, internetu, počítačových hrách, případně na dalších, životu ohrožujících látkách.

3 SUBJEKTY POSKYTUJÍCÍ VOLNÝ ČAS

Volný čas lze trávit mnoha způsoby. V této kapitole se zmíníme o těch nejdůležitějších v životě dítěte. Vacková (2015, str. 14) ve své práci že trávení volného času je závislé „*na věku dítěte, jeho psychické i fyzické vyspělosti, rodinném prostředí, nabídce volnočasových aktivit v daném regionu. Prostor, kde děti tráví volný čas, jsou různorodá, mají své výhody i nevýhody (kontakt s vrstevníky, tj. pozitivní i negativní vzory, pedagogické vedení, bezpečnost, organizovanost...)*.”

3.1 Rodina

Rodina řadící se pod primární sociální skupinu je základní důležitou formou, kde dítě získává první poznatky o volném čase a výchově k volnému času. Záleží na objektivních podmínkách života v rodině, a zda rodiče mají sami sklon k využívání VČ, dále, zda mají časové možnosti a dostatečné finanční zabezpečení pro výběr VA. Pravdou je, že rodiče jsou vzorem pro své děti, které je napodobují a přebírají od nich pozitivní postoj k VA, tudíž mají možnost vykonávat aktivity jak individuální, tak společné uvnitř v rodině. Rodiče, kteří u svých dětí navíc sledují nadání, zájmy a potřeby mohou přispět k výběru vhodné volnočasové činnosti vedoucí k socializaci mezi své vrstevníky (Vágnerová 2012).

Šedivá (2017, str. 52) ve své práci popisuje důležitost rodiny ve vztahu k trávení volného času „*Rodina je, jak už bylo zmíněno, prvním socializačním prostředím člověka, v němž se utváří jedincova osobnost, návyky a sklony k budoucímu způsobu života a životnímu stylu. Z pohledu životního stylu je pro tuto práci nejdůležitější oblastí trávení volného času. A právě životní styl a s ním i způsoby trávení volného času rodin ovlivňuje mnoho faktorů.*”

Pokud rodina tyto podmínky splňuje, je velký předpoklad k tomu, že děti půjdou v jejich šlépějích, budou jim vzorem, animátorem i iniciátorem aktivit, které si ponesou až do dospělosti. Nicméně důležité je dětem umožnit dobrovolnost včetně různorodosti a pomoci jim činnosti organizovat. Pochopení smysluplnosti využívání VČ jak pro sebe, tak ve prospěch druhých bude předpokladem další výchovy svých potomků, kdy pochopí, jak důležitý je čas věnovaný si v rodině navzájem (Kaplánek 2017).

Z životní praxe lze vyvodit nenahraditelnost působnosti rodičů, kteří se podílejí jednak na výchově dětí k VČ od raného dětství, a jednak tím, že sami praktikují,

smysluplné aktivity tvořící vyplnění VČ. Mohu potvrdit, že soudržnost rodiny v rámci vykonávání společných činností ve VČ s příjemnými zážitky, radosti z pohybu jsou nezbytným předpokladem zdárného vývoje dětí s nezapomenutelnými vzpomínkami.

3.2 Škola, školská zařízení

Mezi zařízení VČ mimo vyučování patří bezesporu škola a školská zařízení, kde dochází k propojení vyučování a zájmových činností s rozmanitostí, včetně specifických programů tělovýchovných, cizích jazyků, esteticko-výchovných oborů nebo zajímavou profesní orientací (Bendl a kol. 2015).

„Základní školy se často úspěšně prezentují zajímavými školními vzdělávacími programy školních družin nebo školních klubů. Tyto zařízení dávají rodičům záruku, že o jejich děti bude po vyučování dobře postaráno z hlediska bezpečnosti i pestrého programu činností“ (Bendl a kol. 2015, s. 132).

Školní družiny navštěvují žáci od 1. do 5. ročníku s pravidelnou docházkou, kdy každodenní kontakt dětí umožňuje vychovatelům působit na ovlivňování VČ bez ohledu na sociální postavení rodiny. Navíc známé prostředí působí pozitivně na činnost prožívajících VA zahrnující odpočinek, rekreaci, zájmové činnosti a v neposlední řadě i možnost přípravy na vyučování. S ohledem na věk dětí plní školní družiny i funkci sociální jako je základní péče a dozor o dítě (Kaplánek 2017).

Školní kluby jsou určeny pro žáky od 6. do 9. ročníku. Plní stejné funkce jako školní družiny s rozdílem dobrovolné docházky. Starší žáci navštěvující klub jsou již mnohem samostatnější, tudíž mají větší možnosti využívání VČ i mimo školu. Žáci si vybírají činnosti, které chtějí vykonávat dobrovolně a samostatně.

Je důležité zmínit, že školní družiny a školní kluby sice navazují na vzdělávací činnost školy, ale v žádném případě se nepokračuje ve vyučování. Specifický rozvrh umožňuje dětem střídání činností klidných s pohybově náročnými. Zahrnuje práci i odpočinek a dává možnost využívat organizované nebo spontánní činnosti s ohledem na jejich věk, zájmy, potřeby a věkové zvláštnosti (Tůma 2018).

Ve školních družinách i klubech nejsou opomenuty sebe obslužné činnosti směřující k upevnování hygienických i kulturních návyků a ke kladnému postoji osobního majetku. K neopomenutelným činnostem se řadí činnosti veřejně prospěšné, které směřují k tomu, aby si děti uvědomily důležitost dobrovolnosti své práce pomoci druhým, včetně správného postoje k životnímu prostředí, hlavně jeho ochrany. V neposlední řadě

Hofbauer popisuje činnosti týkající se přípravy na vyučování formou splnění povinností domácích úloh, případně didaktických her a činnosti, které rozšiřují poznatky z jiných činností (Kaplánek 2017).

Práci s dětmi v kategorii školských zařízení zahrnující zájmové činnosti dále nabízí instituce jako jsou školská výchovná a ubytovací zařízení typu **domova mládeže, internáty** z činnosti škol zřízených pro děti a žáky se zdravotním postižením a **školy v přírodě**. Výchovná zařízení pro ústavní výchovu zahrnující **diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav** (Hájek 2010).

V souvislosti s výše uvedenými školskými zařízeními typu DD nelze jinak než zkonstatovat důležitost působení pedagogických pracovníků, především vychovatelů při výchově k VČ. Jejich činnost je považována za velmi složitý úkol vyžadující cit i citlivost a samozřejmě velkou profesionalitu. Při výchově k VČ a realizaci VA je nutné mít stále na paměti, že děti v DD jsou převážně psychicky i duševně narušené, tudíž socializace je pro ně po celou dobu pobytu náročná.

3.3 Mimoškolská zařízení

Mezi další subjekty, kde je vhodné a možné využívat VČ se zařazují i mimoškolská zařízení s označením střediska volného času, sdružení dětí a mládeže nebo občanská sdružení. Střediska volného času poskytují zájmové vzdělávání odvíjející se od přání a potřeb dětí. Samozřejmostí je návaznost na personální a materiální zajištění. Mezi střediska VČ se zařazují domy dětí a mládeže, stanice zájmových činností (čtenářský, modelářský kroužek), klub s receptivní činností (filmový klub), kurz s určitou délkou trvání (kurz výpočetní techniky) a činnosti zájmové příležitostné (soutěže, výlety). Specifikum tvoří příměstské prázdninové tábory (Hájek 2010).

Nutno dodat, že střediska VČ zastávají mimo jiné, funkci sociální prevence a protidrogové politiky, hlavně vlivem primární prevence, čímž zabraňují negativním jevům napříč celé populace. Střediska jsou využitelná jak pro práci s dětmi z ohrožených sociálních skupin, tak je jejich zájmová činnost prospěšná i pro integraci handicapovaných dětí (MŠMT 2021).

Sdružení dětí a mládeže nabízejí využití VČ se všestrannou náplní rozdělenou podle obsahu činností nebo výchovného zaměření. Typickým sdružením je, např. skautské hnutí JUNÁK zaměřený na činnosti v přírodě, na fyzickou zdatnost, dovednosti, pomoc druhým a na sebekázeň.

Občanská sdružení nabízející využití VČ jsou především zájmová. Jsou charakteristická konkrétním zaměřením na uspokojování potřeb svých členů. Mezi nejznámější sdružení veřejně prospěšné patří, např. Dobrovolní hasiči. Poznáváním a ochranou přírody, včetně ekologické aktivity se zabývá sdružení Brontosaurus. Nelze opomenout ani různá tělovýchovná a sportovní zařízení (Nakonečný 2016).

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež nabízejí možnost účasti na VA s předcházením problémového negativního chování, především jedincům s problémy v rodině, ve škole nebo v zaměstnání, kdy jim účast pomůže z části se vyrovnat s nepříznivými podmínkami. Nízkoprahová zařízení jsou snadno dostupná, bezplatná, bez přihlašování, ovšem s podmínkou dodržování určených pravidel. K dispozici jsou vhodné prostory, materiální vybavení, včetně odborné pomoci. Dobrovolnost je samozřejmostí (Bendl 2015).

3.4 Ostatní zařízení

Je nepopíratelné, že s výchovou VČ dětí školního věku se nezabývá jen rodina a škola, ale i jiné subjekty, kterým není lhostejné, jak děti využívají VČ. Mezi takové subjekty, se zařazují obce. Většina obcí má zájem, aby děti trávily VČ co nejméně a nejmýšlelněji. Snaží se předcházet pasivnímu trávení VČ ve skupinkách postávajících na autobusových zastávkách. Vytvářející se skupiny na těchto místech mohou směřovat k nezájmu o VA, což může negativně ovlivnit jedince ke společensky nevhodným aktivitám. V rámci poskytovaných dotací EU se celorepublikově zvýšila možnost rozšiřovat a zbudovávat vnitřní prostory jako jsou tělocvičny, centra kultury a vzdělávání, včetně materiálního vybavení, což přispívá k dalším možnostem aktivního a smysluplného trávení VČ dětí a mládeže (Kaplánek 2017).

Dá se říci, že vzhledem k technickému rozvoji sociálních sítí a vývoji internetových her mají děti možnost trávit VČ nekonečné hodiny u těchto přístrojů. Proto je největší snahou společnosti poskytnout dětem co nejvíce alternativního trávení VČ v prostoru přírody. Ve městech a obcích se zřizují venkovní hřiště, skateparky a uvolňují se další prostory motivující k pohybovým aktivitám. Jak bylo již řečeno, motivace patří mezi základní principy výchovy VČ.

4 VOLNOČASOVÉ ČINNOSTI

Volnočasové činnosti jsou vymezeny funkcemi, které se navzájem překrývají. Podílejí se na odpočinku, zábavě i na rozvoji osobnosti odlišující se charakterem a druhem od vyučování (Kaplánek 2017). Vystihující charakteristiku volnočasové činnosti naplňuje motto: „*Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na odpočinek a volný čas, na účast ve hře a oddechové činnosti odpovídající věku, jakož i svobodnou účast na kulturním životě*“ (MPSV 2016, str. 11).

Nutno konstatovat, že prioritní způsob využívání VČ tvoří hra, která u dítěte podporuje všestranný rozvoj ovlivňující rozumové a poznávací schopnosti, dále mravní vývoj spojený se sociálními zkušenostmi a vztahu k ostatním lidem. Nezanedbatelnou roli hraje hra v tělesném i citovém vývoji (Průcha 2017).

Je zřejmé, že ontogeneze vývoje dětí školního věku velmi ovlivňuje i způsob výběru her s ohledem na tělesný a duševní vývoj daného věku. Vágnerová (2012) rozděluje hry na předmětné manipulačně konstrukční, hry na sociální role, dále na kolektivní hry s pravidly. Neopomíjí ani na hry řečové a v neposlední řadě klade důraz na procvičovací hry pohybové. Z výše uvedeného vyplývá nutnost volit druh hry se zřetelem na konkrétní daný věk.

Michalíková (2015, str. 29) zmiňuje, že: „*Základem nabízených volnočasových aktivit jsou činnosti založené na zájmu. Zájmová činnost je obsahem nabídky školských zařízení zájmového vzdělávání i dalších subjektů, které naplňují volný čas dětí. Bývá buď pravidelná (činnost zájmových útvarů), nebo příležitostná (soutěže, exkurze). Zařízení vytvářejí podmínky pro skupinovou činnost v zájmových útvarech, nebo pro individuální uspokojování zájmů.*“

Je nezbytné zmínit změnu způsobu hraní u dětí školou povinných odlišující se od hry dětí v předškolním věku. Hra v mladším školním věku se vyznačuje již smyslností a předem promyšleně naplánovanou činností. Kolem 11. roku se hra projevuje i samostatností. Chlapci vyhledávají více pohybové hry spojené s dobrodružstvím a dívky rytmicky pohybové hry a ruční práce. Ve starším školním věku mizí rozdíly mezi pohlavími a jsou uskutečňovány kolektivní hry. Součástí her tohoto věku jsou hry společenské, stolní a sportovní (Jedlička 2017).

Z praxe mohu konstatovat, že v souvislosti s tématem hry jako prvkem VČ je potřeba zmínit významný přínos i pro děti s různými postiženími a poruchami, např. autistického spektra. Jedním dítětem v naší škole je chlapec, s kterým přicházím denně

ve své praxi do styku. Přesto, že je integrován mezi dětmi, tak si hru užívá k největší spokojenosti sám. Volí hry jednoduché, bez fantazie, stereotypní, nepoužívá kreativitu ani improvizaci, což je důsledek deficitu v oblasti komunikace a sociálních vztahů. Bohužel, následkem poruchy nechápe, jak si hrát s věcmi nebo s ostatními dětmi (Průcha 2017).

Zajímavostí u využívání VČ je též pojem lenošení neboli nicnedělání, ovšem za předpokladu, že daná činnost nepřispěje k negativnímu způsobu trávení VČ, což by mohlo vést k demoralizaci VČ i k závažným výchovným problémům. Nicméně k negativnímu problému v rámci VČ napomáhá i dnešní způsob života mladé generace, který je díky vyspělému technickému pokroku často nezdravě závislý na sociálních sítích. V této souvislosti je potřeba VA pojmout jako přínos v kompenzaci pracovního procesu k obnovení sil a odstranění únavy u každého člověka. Je zřejmé, že ve školním věku se nadání a zájem dítěte k určité aktivitě projevuje nejvýrazněji, a proto má být podporováno od začátku. U dětí v normální rodině tomu tak obvykle je, ale složitější je situace u dětí z neúplné rodiny nebo dětí umístěných v DD, kde jsou možnosti omezenější. Zjistit, jaké možnosti a podmínky k využívání volného času mají děti v DD k dispozici, včetně nabídky VA patří mezi jednu z výzkumných otázek cíle BP.

4.1 Druhy volnočasových činností

Za volnočasové činnosti se považují činnosti, které lze vykonávat až po splnění všech povinností. Rozdělují se na odpočinkové, rekreační, zájmové a veřejně prospěšné vykonávané na bázi dobrovolnosti. Dobrovolnost výběru VA se řadí mezi samozřejmé principy (Pávková 2014).

Činnosti odpočinkové spočívají např. v odpočinku na lůžku, čtení, hraní na počítači. Rekreační činnosti obsahují především pohybové hry, sportovní hry, vyrovnávací cvičení, hudebně pohybové aktivity vycházející z věkových zvláštností a zájmů činností jednotlivců přispívající k potěšení. V podstatě lze odlišit dvě roviny týkající se odpočinkových a rekreačních činností, kdy se u mladšího školního věku volí jednodušší hry, klidnější, pohybové a spontánní, které přispívají fyziologickému významu. Naopak starší školní věk upřednostňuje zajímavější hry se soutěživostí (Průcha 2017).

Zvláštní zmínka o možnosti volnočasových činností pro děti školního věku se týká akcí vycházkového typu v rámci sportu, turistiky nebo přírodovědných a zájmových činností. U formy a obsahu jak odpočinkových, tak rekreačních činností upozorňuje je nutnost brát zřetel na děti oslabené, nebo u kterých probíhá rekonvalescence, dále

na nejmladší děti ve školní družině nebo na děti v DD, kdy je nutné rozlišovat hledisko míry únavy a jejich přání (Pávková 2014).

Zájmové činnosti, které jsou součástí VČ se rozdělují na aktivní (např. hokej), receptivní (např. poslech hudby), hluboké a povrchní, krátkodobé a dlouhodobé, žádoucí a nežádoucí s ohledem na společenské normy. Důležité je zájmy a schopnosti dítěte rozvíjet a podporovat, ovšem na základě dobrovolnosti, čímž potažmo dochází i k uspokojování potřeb jedince (Kaplánek 2017).

U oblastí zájmových činností je nezbytné zmínit i pojem zájmu, který patří do psychologického jevu souvisejícího se schopnostmi každého jedince odlišující se věkem a vývojem. Základní zájmy se projevují povrchností, jsou krátkodobé a jsou typické pro mladší školní věk. Pozdějším věkem přecházejí zájmy do hlubších, trvalejších, což je typické pro děti staršího školního věku (Pávková 2014).

Jak bylo již zmíněno, školní věk dětí v oblasti zájmů se odlišuje u dětí v mladším školním věku nevytříbeností a krátkodobostí s nutností toho, aby byly ze strany dospělých usměrňovány. Starší školní věk se vyznačuje již specializovanými, dlouhodobějšími zájmy. Důležitost pobízení, rozvoje a usměrňování k zaměření zájmů přispívá k společenským i individuálním potřebám. Neopomíná se důležitost vedení dětí k veřejně prospěšným činnostem. Příkladem pomoci jsou charitativní akce a jiné druhy pomoci sociálně nezvýhodněným lidem (Pávková 2017).

Charakteristickým prvkem s výrazným podílem na ovlivňování VČ mají základní umělecké a jazykové školy, které poskytují možnost dětem i dospělým využívat své nadání v oblasti zájmu o určitou činnost (Bendl a kol. 2015).

S kapitolou volnočasových činností souvisí výzkumná otázka BP týkající se využití VČ dětí školního věku v DD směřující ke zjištění, zda děti projevují zájem i o jiné druhy VA, než jim jsou nabízeny.

5 ŠKOLNÍ VĚK

Školní věk je období, které se týká dětí psychicky, sociálně, biologicky a zdravotně zralých s návazností na povinnou školní docházku (Novotná 2012). Se školním věkem je spjata školní docházka rozdělená na 2 období, které jsou terminologicky označeny jako:

- Mladší školní věk neboli druhé dětství s věkovým limitem od 6/7 let do 11 let u dětí navštěvující 1. až 5. stupeň ZŠ.
- Starší školní věk neboli puberta, odborně nazváno pubescence od 11/12 let do 14/15 let u dětí navštěvující 6. - 9. stupeň ZŠ (Vágnerová 2012).

„Vstup dítěte do školy je důležitý mezník, jímž nastává pronikavá změna v jeho způsobu života a sociálních vztazích“ (Čáp 2007, s. 228). Jak uvádí dále Čáp (2007) i požadavky musí být přiměřené předpokladům každého jedince k rozvíjení jeho osobnosti. V případě žáka se k překonání a vyrovnání s danými požadavky využívají lidské činnosti počínaje hrami v dětství včetně učebních činností k práci až po činnosti ve VČ.

Nejen škola je hlavní činností dítěte, ale i nastavení správného využití VČ na základě jeho zájmů a schopností vedoucí především k jeho uspokojení a radosti. Pravdou je, že mnoho rodičů by chtělo směřovat své dítě k aktivitám podle svého zaměření a názoru na využití VČ. Ovšem důležité je brát zájmy dětí v ochranu před zájmy jejich rodičů.

Mladší školní věk, který je charakterizován všemi aspekty osobnosti, a to nejen rozvojem senzomotoriky, ale také pamětí, intelektem, estetickými předpoklady a dalšími zvýšenými požadavky vyplývající ze školních povinností jako je sebeovládání, vytrvalost a svědomitost. Dále upřesňuje, že oblast týkající se volnočasových činností se začíná projevovat zájmem o náročnější hry a o činnosti se zájmem např. o sport, nebo kulturu (Vágnerová 2012)

Starší školní věk je obdobím složitým pro samotné dítě, které prochází mimo jiné, hormonálním vývojem. Charakteristickým jevem tohoto období je vyšší úroveň duševní vyspělosti spojená s inteligencí. Na daný věk mají vliv i jiné duševní funkce jako jsou záliby, přání, obavy, chtění. Za zmínku stojí to, že není důležitá úspěšnost, či neúspěšnost, ale hlavně radost z činností, které vykonává a poznává, což je předpoklad úspěchu nejen ve škole, ale i v dalších aktivitách (Novotná 2012).

Z mého pohledu v praxi je znatelné, že období mladšího i staršího školního věku je ovlivněno socializací, kdy se dítě musí naučit chování ve větší formální skupině, kterou

tvoří žáci třídy. Později se začnou tvořit menší skupiny a třída přechází do skupiny neformální. V BP je řešena otázka využití VČ v DD, kdy se děti umístěné v domově stávají také členy skupiny, a dá se říci, že působícímu vlivu vrstevníků nelze zamezit. Tím, že dětem chybí rodinná výchova k VČ je daný úkol na vychovatelích, jak dovedou motivovat děti ke smysluplnému využívání VČ.

5.1 Ontogeneze vývoje

Ontogenezi vývoje člověka ovlivňuje mnoho faktorů, mezi které patří jak známo, především faktory vrozené, poté prostředí, ve kterém jedinec žije a v neposlední řadě i faktor vycházející z výchovy. Nejen tyto činitele působí na vývoj, ale nepostradatelnou složkou je i vlastní snaha, aktivita a vize životních cílů. Typickým jevem ontogeneze vývoje u dětí školního věku je oblast tělesného vývoje, kdy dochází k nepřehlédnutelnému prodlužování dolních končetin a růstu do výšky. V návaznosti na osifikaci kostí je nutno brát ohled na správné a přiměřené zatížení těla ve všech činnostech. Nervová soustava není dokončena, dochází tudíž k únavě, kdy je po duševním zatížení nezbytný odpočinek (Helus 2018).

Obecně lze říci, že mladší školní věk ontogeneze vývoje se projevuje ve více oblastech. V oblasti motorického vývoje mají děti potřebu neustálých pohybových činností, které vyplývají z pokročilejšího vývoje jak smyslových orgánů, tak svalstva i pohybové koordinace projevujících se především v jemné motorice. U hrubé motoriky je pohyb spontánní, nezaměřený na výkon. Díky rychlosti, přesnosti, vytrvalosti a rozmanitosti pohybů nastává období pro organizovanou tělovýchovu (Hartl 2015).

Oblast rozumového neboli kognitivního vývoje vychází z okolností týkajících se strávené doby ve VČ. Lze konstatovat, že vnímání je ovlivňováno emocionálními reakcemi. U smyslového vnímání dítě více spoléhá na své smysly, je pozornější a více zkoumá věci kolem sebe, ovšem prostor a čas nejsou prozatím dokonale vnímány. Pozornost je pro dítě mladšího školního věku vyčerpávající a s omezeným soustředěním. Fantazii v daném věku využívá již pomoci myšlení, které je konkrétní a krátkodobé. V oblasti řeči dochází k rozšíření používaných slov i souvětí, osvojení spisovného jazyka, včetně správné gramatiky ústního i písemného projevu (Vágnerová 2012).

Důležitou roli v oblasti citového vývoje, v době přibližně po osmém roce, hraje rozvoj intelektuálních, estetických a morálních citů. Intelektuální city se projevují zvědavostí a zájmem o činnosti, které jsou rozmanité, spontánní, prováděné formou hry

a jsou mimo vyučování. Estetika citění přechází k realistickému vnímání. Oblast mravních citů vychází z autorit, které jsou pro děti vzorem (Hartl 2015).

K ontogenezi vývoje patří neodmyslitelně i sociální vývoj, který je v oblasti citových vazeb vázán primárně na rodiče. Morálka dítěte se stává autonomní, tudíž už není dítě závislé na přítomnosti kontrolující dospělé osoby. Je schopno ohodnotit svoje jednání, zda je dobré nebo špatné. Upevňuje se sebepojetí a sebehodnocení. Vztahy k vrstevníkům se mění a utvářejí se především v třídním prostředí a ve volnočasových činnostech (Hájek 2010).

Starší školní věk (pubescence) se v ontogenezi vývoje projevuje v oblasti tělesného vývoje pozorovatelně rychlým růstem kostry a končetin, ovšem vývoj hrudního koše je opožděný. K disharmonii dochází také ve vývoji kardiovaskulárního systému. Vzhledem k celkovému nerovnoměrnému vývoji je dítě více vyčerpané. I motorické změny se projevují nápadnou tělesnou neohrabaností. Typické pro dané období jsou biologické změny v činnosti pohlavních žláz a pohlavního zrání (Vágnerová 2012).

Je potřeba zdůraznit, že rozumový vývoj staršího školního věku se vyznačuje rozvojem poznávacích procesů. Dochází ke zdokonalování vnímání, velký pokrok je spatřován v oblasti orientace v prostoru a zpřesňování ve vnímání času i pozornosti. Paměť jedinců staršího věku se vyznačuje snadným zapamatováním, je trvalá, přesná, s velkým rozsahem. Vyvrcholení dosahuje mechanická paměť. Významnou složku v tomto období zastává motivace. Fantazie nabývá rozměrů ve tvůrčí fantazii. Typickým a zvláštním projevem fantazie je denní snění. Myšlení dosahuje rozvoje v oblasti analýzy a syntézy. Konkrétní myšlení přechází k abstraktnímu s využitím logického myšlení. Vývoj myšlení se projevuje na stylu řeči, která má velkou slovní zásobu, delší a složitější souvětí. Je obecně známo, že děti používají slangové výrazy, především se svými kamarády, a to formou hlučné řeči se snahou na sebe upozornit. Vyjadřování je závislé mnohdy na prostředí, ve kterém žijí (Helus 2018).

Dá se říci, že svoji roli má citový vývoj doprovázející mnoho změn projevujících se kladnými i zápornými prožitky, které jsou trvalého charakteru. City se vyznačují rozmanitostí, hloubkou i ovládnutím citových projevů. Dalším projevem období pubescence je střídání nálad, časté změny citů, sentimentalita a romantika. Dále je známo, že jedinci v daném období neradi přijímají kritiku, jsou citově výbušní, většinou s neochotou se omluvit (Vágnerová 2012).

V neposlední řadě staršího školního věku ontogeneze je oblast sociálního vývoje provázená nápadnou kritičností autorit. Jedinci mají často sklony k sebevědomému

chování. Projevuje se touha po samostatnosti, kdy jsou pro děti a mládež vzorem vrstevníci. U dětí staršího školního věku se projevuje zájem o rozšíření společenských kontaktů, kde získávají sociální zkušenosti. Zájmy jsou vyjasněné, trvalejší a většinou již vyhraněné. Výrazné pro dané období je vztah k sobě samému ve formě uvědomění a sebehodnocení, které se projevuje přehnaným sebevědomím nebo naopak pocitem méněcennosti (Helus 2018).

6 DĚTSKÝ DOMOV

Dětský domov je dle Pedagogického slovníku popsán jako: „Školské výchovné zařízení internátního typu pro výkon ústavní výchovy mládeže. Zajišťuje výchovnou, hmotnou a sociální péči mládeži s normálním duševním vývojem, která závažných důvodů nemůže být vychovávána ve vlastní rodině a nemůže být osvojena nebo umístěna v jiné formě náhradní rodinné péče. Pečuje o mládež od 3 do 18 let, ev. do ukončení přípravy na povolání (Myšková 2019).

Charakteristickým znakem pro DD je rozdělení dětí do zařízení dle délky pobytu. Jedná se o domov rodinného typu a zařízení internátního typu, kde se předpokládá krátkodobý pobyt. Je potřeba zdůraznit, že v DD nejsou děti uzavřené, tak jak se mnoho lidí domnívá. I zde mají děti určitou míru volnosti a osobní svobody jako v kterékoliv rodině. Ovšem je nutností volit volnost a svobodu přiměřeně k věku a individuálním zvláštnostem každého jedince (Bendl 2015).

Dětem v DD je samozřejmě umožněno vzdělávání formou povinné školní docházky. Navštěvují školu v místě domova, kde jsou v rámci výchovy vedeny k využívání VČ. Cílem je osobnostní rozvoj a umožnění zážitků při využívání VČ, při kterých se mohou cítit spokojené a šťastné. V této souvislosti je potřeba připomenout, že v roce 1999 bylo v ČR 124 DD. Aktuálně je v České republice 142 dětských domovů, ve kterých žije 6345 dětí a mladých lidí (MŠMT 2022).

V souvislosti s pojmem DD je nutno uvést, že hlavní funkcí ústavů typu DD je podpora a péče o děti, kterou Jurman, (2019, str. 20) popisuje slovy: „*dětské domovy se zavazují k principům výchovy a vzdělání v souladu s mezinárodními úmluvami o právech dítěte, lidských právech a základních svobodách, dbá se na harmonický vývoj jeho osobnosti a dodržují se veškeré zásady, kterými je legislativně vázána Česká republika.* Bez takovýchto zařízení by někteří jedinci bez poskytnutí zázemí a péče nemohli přežít (Vágnerová 2014).

Nelze ovšem opomenout, že DD, kromě výchovné, hmotné a sociální péče, poskytuje dětem i možnost využívání VČ formou VA. Zajímavostí je ohlednutí se zpět do roku 1999 na téma volnočasových činností dětí školního věku. Jak popisuje Vocílka (1999), VA byly převážně zaměřeny na společensky prospěšné činnosti, turistiku a sport. Mezi další aktivity se řadily soutěže v rámci rodinné výchovy (vaření, vyšívání), oblast samosprávy, výtvarná a estetická činnost vedoucí ke správnému oblékání, včetně péče o ošacení (Vocílka 1999). Jak pokročil vývoj v naplňování využití VČ v současné době

bude zjištěn v průzkumné části BP.

6.1 Přehled výchovných a ústavních zařízení

Ze zákona má náhradní rodinná péče přednost před výchovou ústavní. V některých případech to bohužel není možné a přichází na řadu ústavní výchova dle Nadace šance dětem (2021) „*je výchovné opatření, které soud nařídí, jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena či vážně narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě nebo jestliže z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zabezpečit.*“

Výchovná školská zařízení pro ústavní výchovu rozlišuje na:

- diagnostický ústav,
- dětský domov,
- dětský domov se školou,
- výchovný ústav (Jurman 2019).

Diagnostický ústav je určen pro děti na základě požadavku rodičů, učitelů a někdy i na vlastní žádost. Poté se rozhodne, zda dítěti bude uložena ústavní výchova a nařízená ústavní výchova (Jurman 2019).

Dětský domov je určen již pro děti s nařízenou ústavní výchovou a pro děti, které jsou bez závažných poruch chování. Zařízení dětem od 3 do 18 let poskytuje péči v prostředí se svými vrstevníky (Právo dítěte 2022).

Dětský domov se školou je určen pro děti, u kterých je nařízená ústavní výchova spojená s ochrannou výchovou a mají závažné poruchy chování přechodného nebo trvalé rázu, kdy je již vyžadována specifická léčebně-terapeutická a výchovná péče. Zařízení je určené též pro nezletilé matky se závažnou poruchou chování nebo poruchou duševní. Děti školou povinné jsou vzdělávány v daném zařízení do doby, než pominou problémy, poté mohou navštěvovat školu mimo zařízení (Právo dítěte 2022).

Výchovný ústav je určen pro, které se potýkají se závažnými poruchami chování vyžadující speciální výchovně-léčebnou péči a mají již nařízenou ústavní výchovu s uloženou ochrannou výchovou. Výchovný ústav je i pro nezletilé matky taktéž s nařízenou ústavní a ochrannou výchovou (Jurman 2019).

Je potřeba zdůraznit, že volný čas a jeho vyplňování aktivitami v ústavních zařízeních včetně zařízení typu DD, je závislé především na motivačním systému. Činnosti prováděné v přírodě se zapojením samotných dětí do přípravy a organizace jsou

velice motivační. Pokud je zodpovědnost vedení aktivity na určeném dítěti, posiluje se jeho sebedůvěra, potažmo i zodpovědnost za celou skupinu. Umělecké projekty jako je divadlo nebo hudební vystoupení na veřejnosti, splňují smysluplnost zážitků propojených s okolním světem, které zvyšuje jejich sebevědomí, sebehodnocení i sociální citění (Myšková 2019).

Z dosavadní praxe lze shrnout, že rozhodujícím faktorem pro děti umístěné ve výchovných a ústavních zařízeních je vstřícná pomoc, a to jak s výchovou, tak se vzděláním a socializací. Nelze opomenout, že všechny formy pomoci patří mezi nelehké úkoly všech participujících pracovníků pracujících s dětmi umístěných v jakémkoli institucionálním zařízení. Pomoc dětem oprostít se od školních povinností, prožít příjemné zážitky a radost ve VČ, které jim neumožnila vlastní rodina je součástí náplně práce, především vychovatelů.

6.2 Multikulturní výchova

Multikulturní výchova je popisována jako forma výchovy jedinců s odlišností kultur vyznačující se svými konkrétními rysy a životními potřebami vytvořené z podmínek a prostředí, ve kterém žili. Bližší poznání dané kultury zajišťuje ve vzájemném kontaktu empatii, toleranci a vzájemné pochopení (Vališová 2011).

Vzhledem k tomu, že je v ČR mnoho menšin s převažující romskou menšinou, tvoří i podstatnou část dětí umístovaných do DD děti z romských rodin. Velký význam multikulturní výchovy, kromě školského systému má i edukace v mimoškolském prostředí. V daném prostředí je snahou integrovat děti s jinou kulturou v rámci povinné školní docházky do realizace činností VČ. Pro děti i pedagogy je realizace činností ve VČ složitá ve smyslu toho, že jedinci s odlišnou kulturou neznají naše místní poměry ani český jazyk (Bendl 2015).

Všeobecně lze říci, že v procesu vzdělávání i využívání VČ vznikají problémy v důsledku právě interkulturních rozdílů, a to jak v prostředí rodiny, školy, ale i v každém dalším edukačním prostředí. Daný postoj Romů má kořeny v rodinné výchově, kdy rodiče mají rozdílný názor na vzdělávání dětí, výchovu a využívání VČ, kterému nepřikládají velký význam. V rodině mají sice silné vazby, ale vzorem ve smysluplnosti využívání aktivit ve VČ, jak je známo, pro své děti nejsou. Ne mnoho dětí navštěvuje kroužky a věnuje se zájmovým činnostem. Výchovu k VČ, její smysl a volnočasové činnosti poznávají a učí se tehdy, pokud jsou umístěné mimo domov (Vališová 2011).

Nelze popřít, že dětský domov je domovem i dětské romské populace, která se musí začlenit do všech činností jako ostatní děti. Vzhledem k tomu, že v daném ústavním zařízení jsou děti od začátku vychovávány k využívání VČ, jsou jim poskytnuty podmínky a prostředky, tak se i romské děti zúčastňují VA jak v rámci DD, tak v rámci školských a dalších zařízení. Pokud vznikají u těchto dětí výchovné problémy a problémy v rámci edukace je jejich vznik ovlivněno mnoha aspekty. Mezi ně patří již výše zmiňované aspekty, jako je romská kultura, jazyk a návyky (Vališová 2011).

Svůj názor na multikulturní výchovu Průcha (2015) výstižně popisuje slovy: „*Multikulturní výchova edukační činnosti je zaměřená na to, aby učila lidi z různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat a spolupracovat*“ (Bendl 2015, s. 270).

6.3 Pracovníci volného času v dětském domově

Pracovníkem volného času v DD je profesionální pedagog vykonávající funkci vychovatele. Dle Pedagogického slovníku je vychovatel popisován jako: „*Pedagogický pracovník působící ve školách a školských zařízeních internátního typu a v oblasti výchovy mimo vyučování*“ (Průcha 2013, s. 258).

K jeho nejvýznamnější a klíčové funkci je přiřazována výchova a vzdělání dětí. Neméně významná je sociální funkce v souvislosti s VČ a s cílem utváření osobnosti vychovávaných. Dětem umístěným mimo rodinu vychovatel zajišťuje výchovu ve VČ tak, aby byla pestrá, zajímavá a zaměřená na různé druhy činností (Bendl 2015).

Je patrné, že vychovatel při volbě využívání VČ má složitou pozici v tom, že pracuje s dětmi věkových rozdílů v utvořených skupinách, tudíž VA je nutné plánovat pro děti věkově heterogenní. Podmínky pro úspěšnou realizaci je potřeba volit pomocí vhodných cílů a prostředků tak, aby uspokojovala a zaujala všechny děti bez rozdílu (Tůma 2018).

Jak bylo zmíněno, volný čas a jeho pedagogické ovlivňování v DD se snaží vychovatel realizovat tak, aby se propojily činnosti odpočinkové, pohybové, zábavné, kdy je potřeba akceptovat rozvoj zájmů. Tím, že DD poskytuje dětem vlastní zájmové útvary, mohou děti využívat VČ přímo v domově, ovšem v zájmu socializace je kladen důraz i na subjekty nabízející využití VČ mimo domov. Současné trendy výchovy ve VČ jsou všeobecně spatřovány v dobrovolnosti a v rámci práce s menšími heterogenními skupinami. V DD se v rodinných skupinách učí mladší děti od starších, probíhá integrace

postižených jedinců do aktivit běžných dětí a rozšiřuje se nabídka aktivit spontánního charakteru VČ způsobem prožívání a ne soupeření (Bendl 2015).

Mezi další charakteristické znaky vychovatele patří znalost metod výchovné práce, poznání všech vlivů působících na dítě a na základě porozumění projevovat laskavý přístup. Specifické zvláštnosti práce vychovatele jsou ovlivňovány odbornou kvalifikací. Přesto, že výchova ve VČ je označována jako neformální, vychovatel svými dovednostmi musí děti zaujmout jednak jako osobnost a jednak je svými schopnostmi motivovat k činnostem (Tůma 2018).

Nicméně nejen výchova a vzdělání jsou důležitou složkou vychovatele, ale i osobnostní vlastnosti vypovídají o charakteristice vychovatele. Mezi dané vlastnosti patří schopnost empatie, umění naslouchat prožitky druhých, odolnost při zvládání náročných životních situací a mnoho dalších kladných vlastností s přiměřenou dominantností a přirozenou autoritou. Nepostradatelnými vlastnostmi vychovatele v DD je pozitivní vztah k dětem, projevující se zájem o jejich osudy, včetně komunikace (Tůma 2018).

Je nutné dodat, že se u vychovatele, kromě výše uvedených vlastností, vyžaduje dobrá fyzická zdatnost, aktivita, tvořivost, nápaditost, projevující radost ze hry, zvládání dovedností technik her, a hlavně dobrý vztah k dětem. Nutností je pochopení ontogeneze vývoje provázející určitá věková období, kdy se mění, jak je známo, jejich nálady, vyjadřování, chování k autoritám i zájmy o VČ a VA (Bendl 2015).

Práce vychovatele s dětmi umístěných v institucionálních zařízeních je náročná a vyžaduje mnoho úsilí, pochopení, znalostí prostředí a podmínek, včetně profesionálního přístupu, tudíž se dá říci, že by měl mít nálepku „ideálního člověka“. Protože takovýto člověk neexistuje, děti v DD uvítají, když ve svém vychovateli budou moci najít osobu, které se budou moci svěřit se svými problémy (Tůma 2018).

Víceméně lze vychovatele pojmout jako člověka, na kterého se mohou obrátit, když jim bude nejhůře. S radostí přijmou to, že se ve VČ stane účastníkem volnočasových činností jedním z nich radujících se společně z dosažených výsledků. Ostatně práce s dětmi v souvislosti s charakterem vychovatele v kterémkoliv zařízení je dána především jeho osobností. Shrnutím teorie o volném čase týkající se dětí a mládeže nejen ve vlastní rodině, ale i v rodině náhradní, např. typu DD, vystihuje myšlenka: *„Význam volného času pro děti spočívá především v tom, že jim poskytuje prostor pro seberealizaci. V tomto čase se děti mohou věnovat činnostem, které je baví, přitahují, rozvíjejí jejich kreativitu, představitost, manuální zručnost, fyzickou kondici a psychickou odolnost.“*

Empirická část

7 PRŮZKUMNÉ ŠETŘENÍ

7.1 Cíl práce

Cílem práce je zjistit, jaké VA jsou nabízeny dětem ve vybraném DD, a také jak těchto možností dané děti využívají. Kvalifikační práce si také klade za cíl odpovědět na otázku, zda jsou děti v DD ochuzeny o výběr možností trávení volného času, což je běžně deklarované tvrzení. Cílem empirické části je nahlédnout do skutečného života dětí v DD, a tím více porozumět tomu, jak nakládají s volným časem, proč, a také jaké volnočasové aktivity využívají. Pro průzkumné šetření bylo zvoleno následujících pět průzkumných otázek, které se doplňují a společně pomáhají splnit hlavní, výše uvedený cíl.

7.2 Průzkumné otázky

Pro průzkumné šetření bylo zvoleno následujících pět průzkumných otázek:

1. Mají děti v DD dostatečnou nabídku VA a vhodné podmínky k využívání volného času?
2. Je dětem umožněn dobrovolný výběr trávení volného času?
3. Projevují děti zájem o jiné druhy VA, než jsou jim nabízeny?
4. Převažuje aktivita, nebo pasivita dětí při možnostech využití volného času?
5. Mají větší zájem o smysluplné využití volného času děti 1. stupně, nebo 2. stupně základní školy?

7.3 Metody průzkumu

Pro průzkum byla zvolena kombinace kvantitativního a kvalitativního šetření. Data získaná kvantitativní metodou průzkumu lze vyjádřit čísly nebo grafickými metodami znázornění. Výsledky kvantitativních šetření jsou zobecnitelné pro danou populaci. Tento typ průzkumu vyžaduje větší množství respondentů než kvalitativní průzkumy a při výběru vzorku respondentů je třeba dbát na jeho reprezentativnost. Kvalitativní metody průzkumu přinášejí nekvantifikovatelná zjištění, nabízí ovšem hlubší vhled do problému než metody kvantitativní. Konkrétními metodami zvolenými pro toto

průzkumné šetření jsou kvantitativní metoda dotazníkového šetření a kvalitativní metoda rozhovoru (Chrátka 2007, Punch 2008).

Dotazníkové šetření je nejčastěji používanou kvantitativní metodou. Vyžaduje přípravu tazatele v podobě rešerše tématu a vhodné formulace otázek i vhodného seskupení otázek. Dotazníková šetření mohou obsahovat otázku otevřenou, uzavřenou nebo kombinaci obojího. Pro tento průzkum byly zvoleny otázky uzavřené, u několika otázek byla respondentům dána možnost doplnit svou vlastní odpověď v podobě „Jiné:...“. Výhodou dotazníkového šetření je nízká časová a finanční náročnost, jeho nevýhodou je nemožnost ověřit si, zda respondent správně chápe otázku, a také zda odpovídá pravdivě (Chrátka 2007, Punch 2008).

Pro další část průzkumu byla zvolena kvalitativní metoda rozhovoru neboli interview. Jedná se o jednu z nejčastěji používaných kvalitativních metod. Jeho výhodou je hlubší vhled do pozorované situace nebo řešeného problému. Doplnkové otázky průzkumníkovi umožňují ověřit si, zda dotazovaný správně pochopil, na co se ho ptá. Nespornou výhodou je také přítomnost průzkumníka v okamžiku rozhovoru, může tedy pozorovat i neverbální reakce na kladené otázky. Nevýhodou metody je časová náročnost jak v přípravné fázi, tak poté při zpracování získaných dat. Vždy také existuje nebezpečí ovlivnění respondenta. Může dojít k nevědomému kladení zavádějících otázek a dotazovaný pak může spíše odpovídat podle toho, co vytušil, že průzkumník chce slyšet.

V tomto průzkumném šetření bylo využito polostrukturované interview. Polostrukturované interview má předem daný okruh témat, nebo konkrétní otázky, které musí padnout, jejich přesné znění či pořadí ale není určeno. Respondenty rozhovorů byli zaměstnanci DD v Jablonném v Podještědí (Chrátka 2007, Punch 2008).

7.4 Průzkumný vzorek

Dotazníkové šetření i rozhovory probíhaly v DD v Jablonném v Podještědí, dotazníkové šetření bylo dále rozšířeno o dva další DD, které mají srovnatelnou kapacitu, srovnatelný vnitřní řád a v jejichž blízkosti se nachází nízkoprahové zařízení, a to z důvodu zajištění dostatečného množství odpovědí pro kvantitativní část průzkumu. Dětský domov v Jablonném v Podještědí je příspěvkovou organizací, jejímž zřizovatelem je Liberecký kraj. Zařízení se nachází na okraji města, které leží mezi Libercem a Českou Lípou. DD se zde nachází od roku 1963, v současné podobě je v rejstříku sociálních služeb registrován od roku 2004.

Respondenty dotazníku bylo 81 dětí školního věku ze tří vybraných DD. Formulace otázek a odpovědí pro účastníky průzkumného šetření byla přizpůsobena faktu, že respondenty byly mimo jiné i děti navštěvující nižší stupeň základní školy. Z dotazníku byly vyloučeny otázky, které by mohly přispět k identifikaci respondenta, byla tedy zaručena anonymita dětí.

Respondenty rozhovoru byli zaměstnanci DD v Jablonném v Podještědí. Jako potenciální respondenti byli osloveni všichni vychovatelé a asistenti pedagoga, zájem spolupracovat však projevili jen čtyři vychovatelé. Jako důvod vidím především fakt, že se BP zaměřuje přímo na toto konkrétní zařízení. Přestože je zajištěna anonymita, v rámci známého vzorku by se zřejmě necítili komfortně při účasti na šetření.

7.5 Organizace průzkumu

S žádostí o možnost vykonat průzkumné šetření ve vybraném DD byl osloveni ředitelé zařízení. V žádosti byla uvedena studovaná vysoká škola i obor, téma práce a její cíl. Ředitelé byli také seznámeni se zamýšlenou metodikou průzkumu. Svolení bylo uděleno s podmínkou, že pracovníci se svobodně rozhodnou, zda chtějí poskytnout rozhovor pro průzkum.

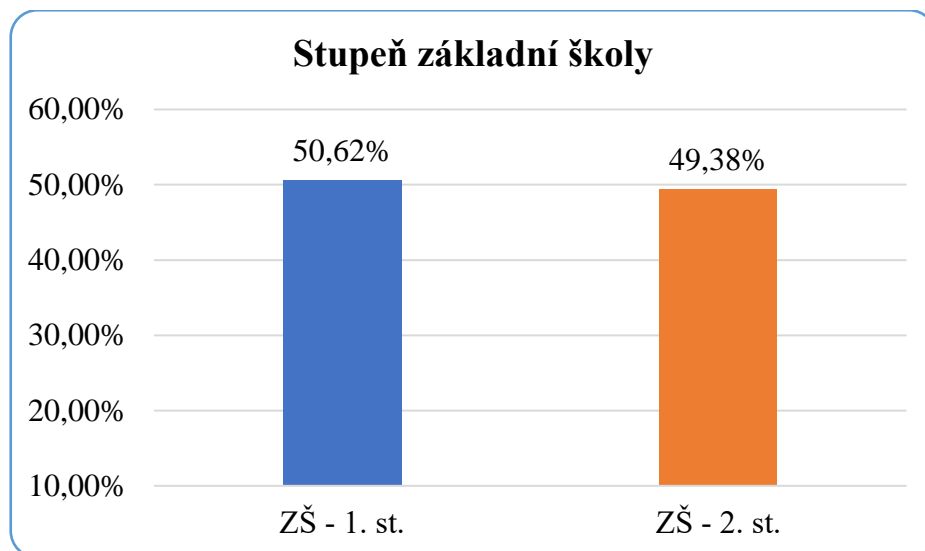
7.6 Analýza průzkumných dat

Dotazníky byly rozdány dětem navštěvujícím základní školu. Otázky dotazníku byly zvoleny tak, aby získané odpovědi přispěly k zodpovězení stanovených průzkumných otázek. Znění pokládaných otázek i možných odpovědí bylo přizpůsobeno tomu, že mezi respondenty jsou i děti prvního stupně základní školy, bylo tedy potřeba zajistit pochopení otázek u respondentů všech věkových kategorií. Průzkumu se neúčastnily všechny děti v DD. Některé z dětí mají specifické potřeby a zadání dotazníku by nemusely dobře pochopit, u jednoho chlapce jsem byla upozorněna, že by ho účast na průzkumném šetření mohla rozrušit, jelikož v daný den byl na základě aktuálního psychického stavu i dříve odveden ze školy. Některé děti byly v době probíhajícího šetření u svých rodičů.

Dotazník obsahuje celkem dvacet otázek, a kromě otázky identifikující stupeň školy, který dítě navštěvuje, do něj nebyly zaneseny žádné dotazy potenciálně umožňující identifikaci dítěte. Získané výsledky byly číselně vyhodnoceny a ke každé otázce byl

vytvořen graf znázorňující rozložení odpovědí. V následujících odstavcích budou podrobně představeny jednotlivé otázky a odpovědi na ně. V popisu grafických znázornění budou děti-respondenti z 1. stupně označeni jako R1, z 2. stupně pak jako R2.

Otázka číslo 1: Navštěvuješ 1. stupeň základní školy nebo 2. stupeň základní školy?

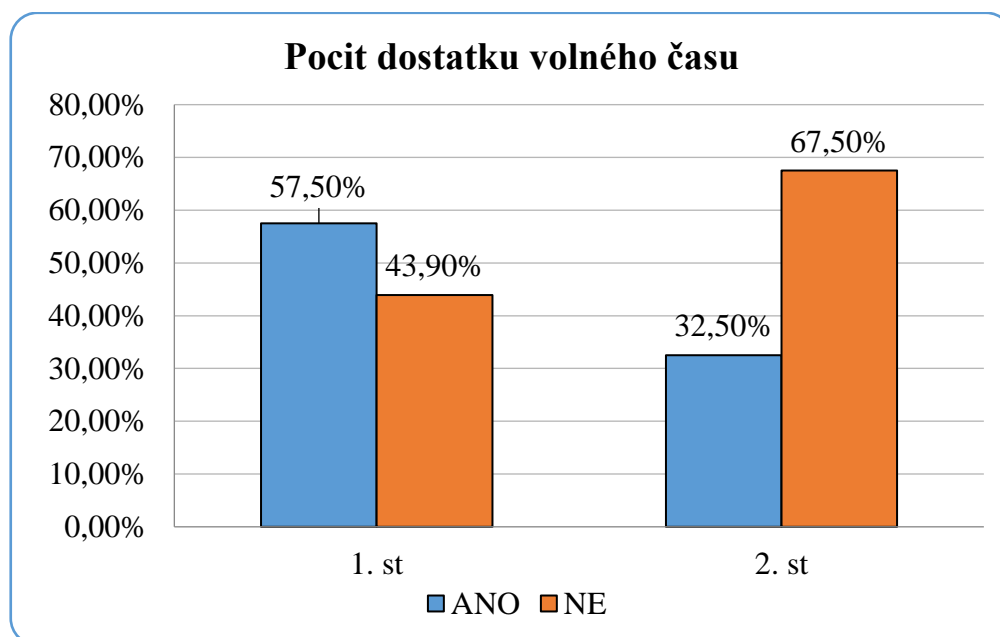

Graf 1 Stupeň základní školy (Zdroj: vlastní)

Z grafu vyplývá, že 41 (50,62 %) žáků navštěvuje 1. stupeň ZŠ a 40 (49,38 %) žáků navštěvuje 2. stupeň ZŠ.

7.7 Dotazníkové šetření

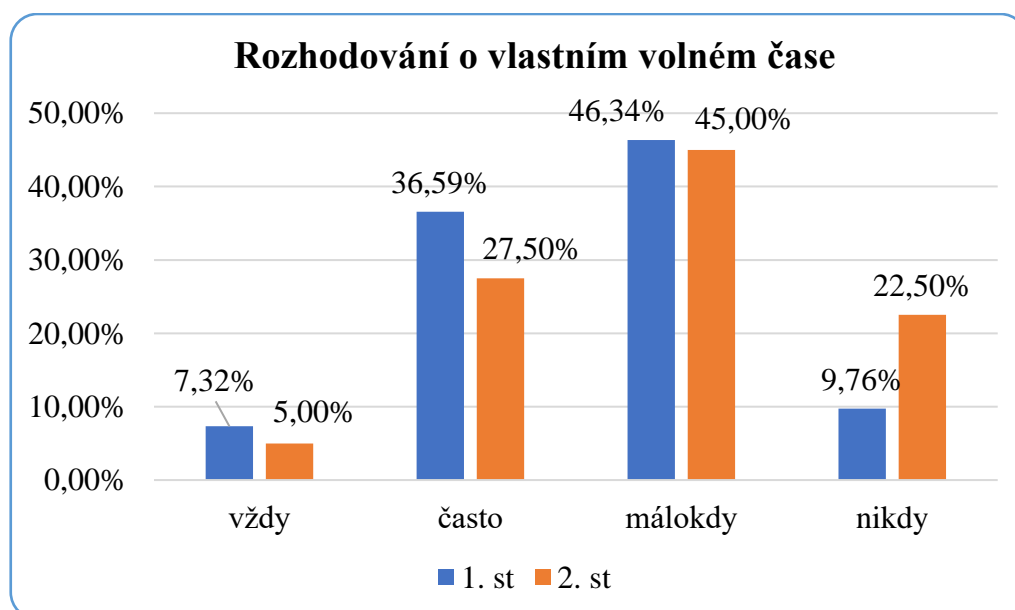
Otázka číslo 2: Myslíš, že máš dostatek volného času?

Graf 2 Pocit dostatku volného času (Zdroj: vlastní)

Z grafu vyplývá, že 23 (57,50 %) R1 volilo odpověď ANO, mají pocit, že mají dostatek volného času. NE odpovědělo 18 (43,90 %) R1. U respondentů z druhé skupiny vidíme odpovědi ANO u 13 (32,50 %) R2 a odpovědi NE u 27 (67,50 %) R2.

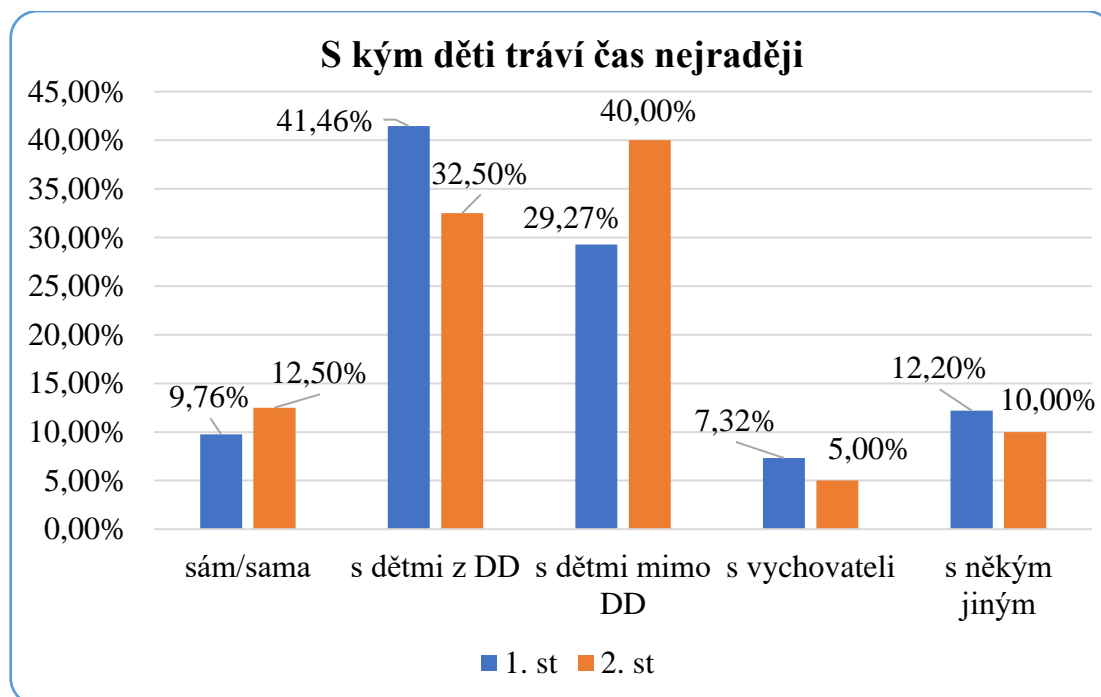
Otázka číslo 3: Můžeš si rozhodovat o tom, jak budeš trávit svůj volný čas?

Graf 3 Rozhodování vlastním volným čase (Zdroj: vlastní)

V grafickém znázornění odpovědí na otázku č. 3 o možnosti rozhodování respondentů o svém volném čase vidíme následující výsledky. Odpověď **vždy** označili 3 (7,32 %) R1 a 2 (5,00 %) R2. Variantu **často** pak volilo 15 (36,59 %) R1 a 11 (27,50 %) R2. Možnost **málokdy** označilo 19 (46,34 %) R1 a 18 (45,00 %) R2. Odpověď **nikdy** zvolili 4 (9,76 %) R1 a 9 (22,50 %) R2.

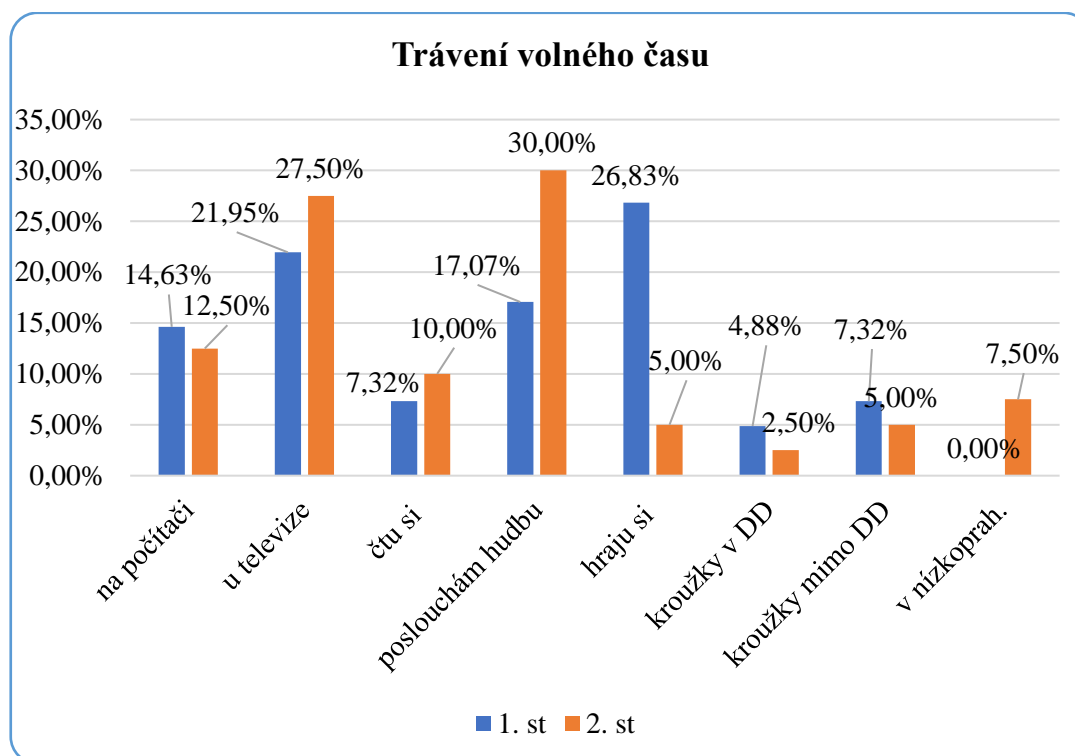
Otázka číslo 4: S kým nejraději tráviš volný čas?

Graf 4 Trávení volného času (Zdroj: vlastní)

V grafu č. 4 máme zobrazené odpovědi našich respondentů na trávení volného času. Nejraději tráví volný čas o samotě 4 (9,76 %) R1 a 5 (12,50 %) R2. S dětmi z DD pak 17 (41,46 %) R1 a 13 (32,50 %) R2. Naopak nejraději s dětmi mimo DD tráví volný čas 12 (29,27 %) R1 a 16 (40,00 %) R2. Variantu trávení volného času s vychovateli označili 3 (7,32 %) R1 a 2 (5,00 %) R2. Poslední možností bylo s někým jiným, zde volilo 5 (12,20 %) R1 a 4 (10,00 %) R2.

Otázka číslo 5: Jak nejčastěji trávíš volný čas?

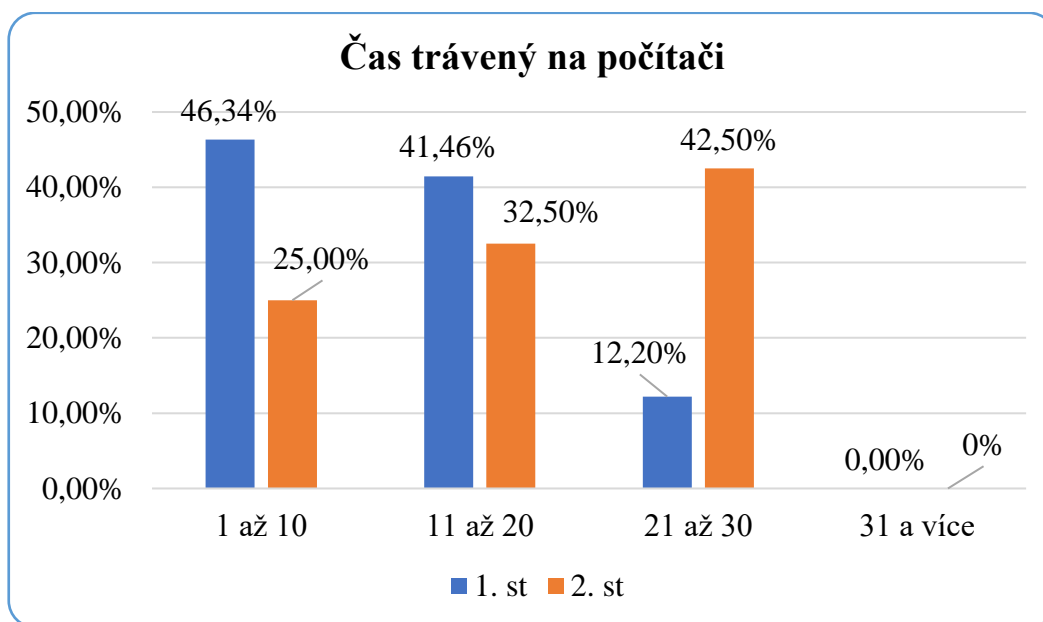

Graf 5 Trávení volného času (Zdroj: vlastní)

V grafickém znázornění vidíme, jak naši respondenti tráví nejraději svůj volný čas. Celkem 6 (14,63 %) R1 a 5 (12,50 %) R2 preferuje počítač. Variantu u televize označilo 9 (21,95 %) R1 a 11 (27,50 %) R2. Volný čas s knihou označili 3 (7,32 %) R1 a 4 (10,00 %) R2. Volný čas s poslechem hudby preferuje 7 (17,07 %) R1 a 12 (30,00 %) R2, hraje si 11 (26,83 %) R1 a 2 (5,00 %) R2. Volný čas na kroužkách v DD tráví 2 (4,88 %) R1 a 1 (2,50 %) R2 a kroužky mimo DD navštěvují 3 (7,32 %) R1 a 2 (5,00 %) R2. Nízkoprahová zařízení nenavštěvuje žádný z respondentů z 1. stupně a 3 (7,50 %) respondentů ze 2. stupně.

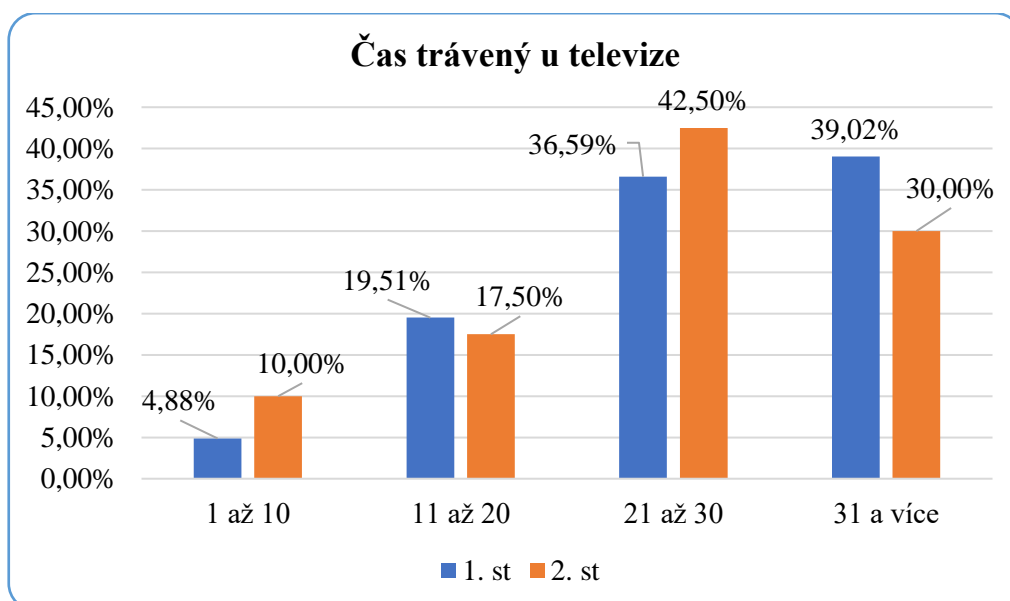
Otázka číslo 6: Kolik času týdně trávíš na počítači?

Graf 6 Čas trávený u počítače (Zdroj: vlastní)

Kolik hodin týdně tráví děti u počítače vidíme v grafickém znázornění č. 6. Odpověď 1-10 hodin označilo 19 (46,34 %) R1 a 10 (25,00 %) R2. Variantu 11-20 hodin týdně volilo 17 (41,46 %) R1 a 13 (32,50 %) R2. 21-30 hodin týdně u počítače tráví 5 (12,20 %) R1 a 17 (42,50 %) R2. Nad 31 týdně hodin u počítače netráví volný čas žádný respondent.

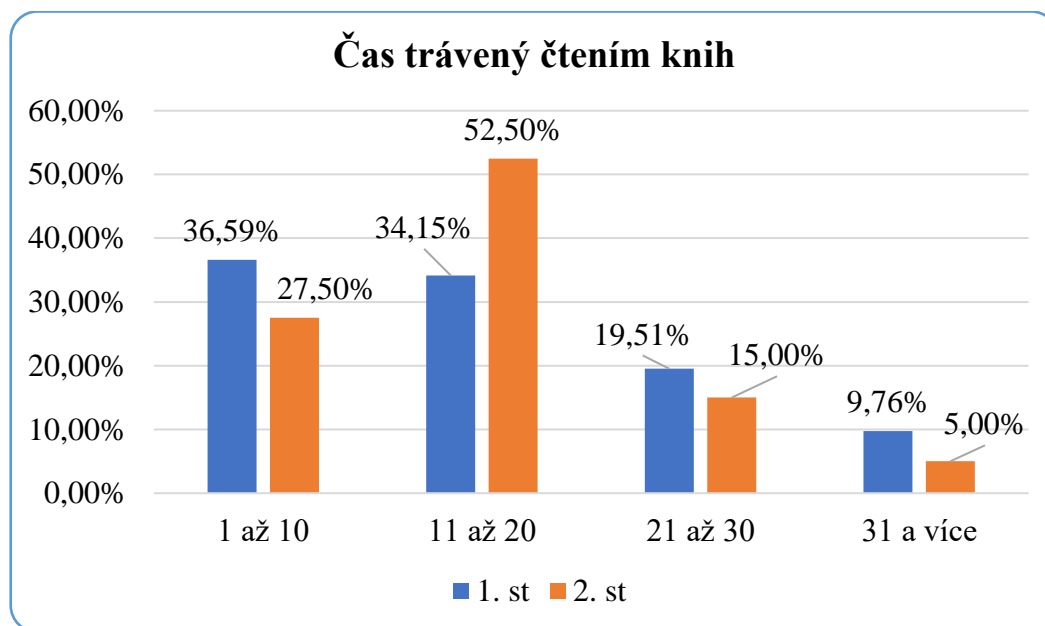
Otázka číslo 7: Kolik času týdně trávíš sledováním televize?

Graf 7 Čas trávený u televize (Zdroj: vlastní)

Další z otázek se zaměřila na dobu, kterou týdně stráví sledováním televize. Opět byly časová rozpětí stejná, jako u předchozí otázky. Rozpětí 1-10 hodin týdně označili 2 (4,88 %) R1 a 4 (10,00 %) R2. Rozpětí 11-20 hodin týdně pak 8 (19,51 %) R1 a 7 (17,50 %) R2. Odpověď 21-30 hodin týdně volilo 15 (36,59 %) R1 a 17 (42,50 %) R2. A poslední možnost, nad 31 hodin týdně, označilo 16 (39,02 %) R1 a 12 (30,00 %) R2.

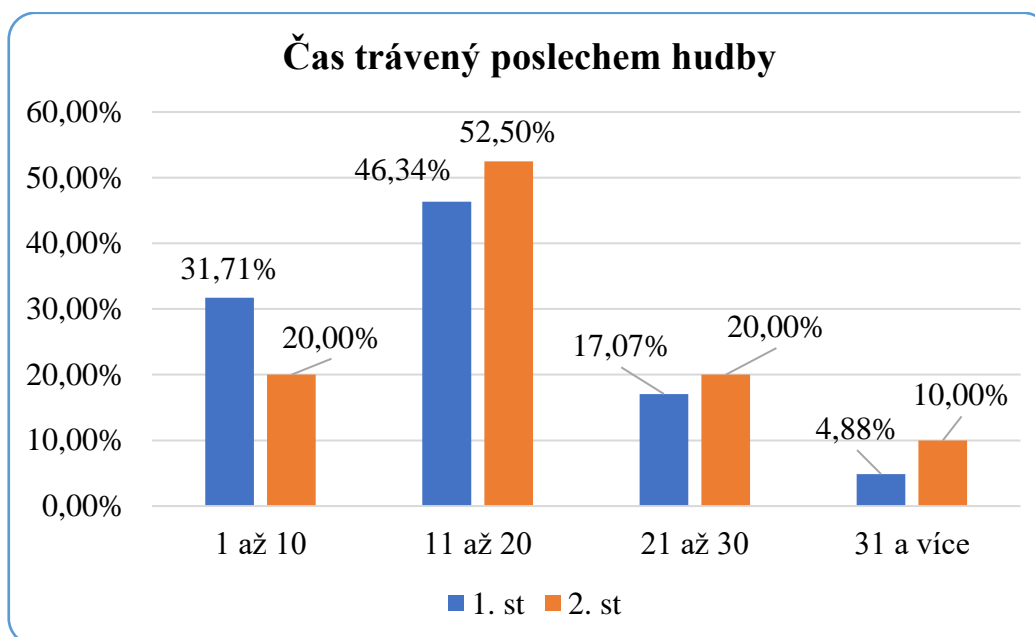
Otázka číslo 8: Kolik času týdně trávíš čtením knih?

Graf 8 Čas trávený čtením knih (Zdroj: vlastní)

V grafu č. 8 vidíme odpovědi respondentů na otázku, kolik hodin týdně stráví čtením knih. Dobu 1-10 hodin označilo 15 (36,59 %) R1 a 11 (27,50 %) R2, dobu 11-20 hodin týdně volilo 14 (34,15 %) R1 a 21 (52,50 %) R2. Položku 21-30 hodin týdně označilo 8 (19,51 %) R1 a 6 (15,00 %) R2 a nad 31 hodin týdně tráví volný čas u knihy 4 (9,76 %) R1 a 2 (5,00 %) R2.

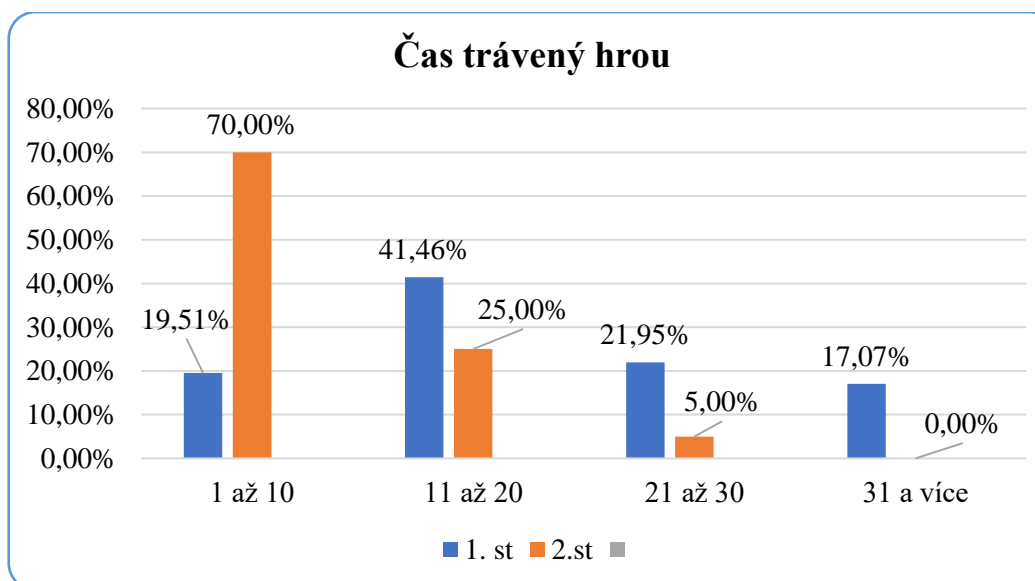
Otázka číslo 9: Kolik času týdně trávíš poslechem hudby?

Graf 9 Čas trávený poslechem hudby (Zdroj: vlastní)

V grafu č.9 vidíme odpovědi na otázku volného času tráveného poslechem hudby. Týdně tráví v rozmezí 1-10 hodin čas poslechem hudby 19 (31,71 %) R1 a 8 (20,00 %) R2, 11-20 hodin týdně 19 (46,34 %) R1 a 21 (52,50 %) R. Dobu 21-30 hodin označilo 7 (17,07 %) R1 a 8 (20,00 %) R2. Nad 31 hodin týdně poslouchají hudbu 2 (4,88 %) R1 a 4 (10,00 %) R2.

Otázka číslo 10: Kolik času týdně trávíš hraním si sám/anebo s ostatními dětmi?

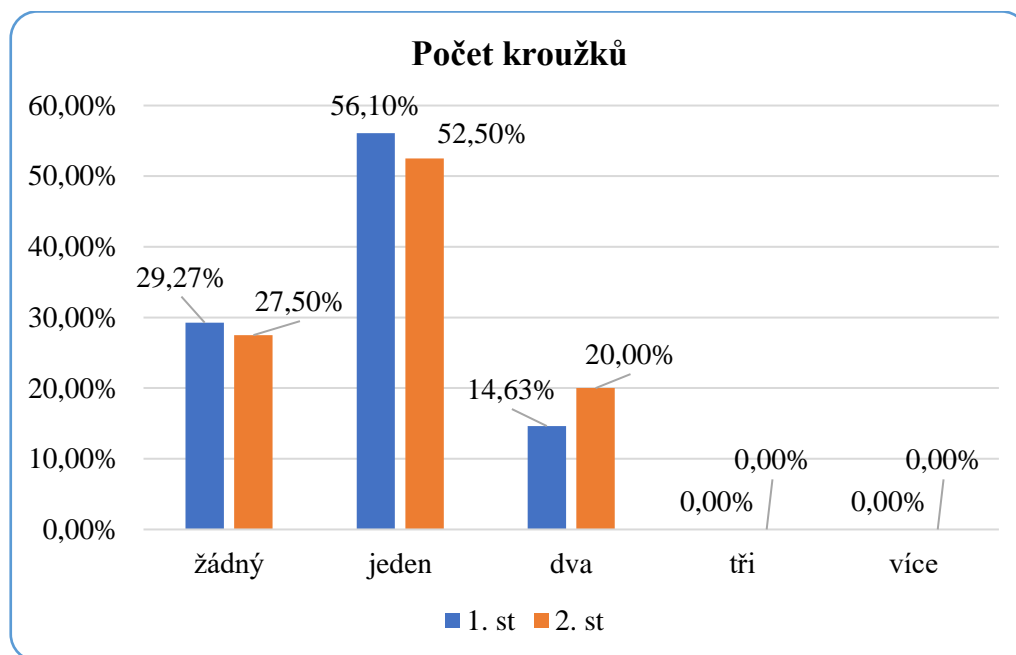

Graf 10 Čas trávený hrou (Zdroj: vlastní)

V grafickém znázornění č. 10 vidíme, kolik času děti tráví hrou, ať sami, nebo

s ostatními. Celkem týdně průměrně 1-10 hodin stráví hrou 8 (19,51 %) R1 a 28 (70,00 %) R2. Průměrně 11-20 hodin týdně stráví hrou 17 (41,46 %) R1 a 10 (25,00 %) R2. Celkem 9 (21,95 %) R1 a 2 (5,00 %) R2 stráví hrou průměrně 21-30 hodin týdně a nad 31 hodin týdně stráví hrou 7 (17,07 %) R1 a žádný respondent ze skupiny R2.

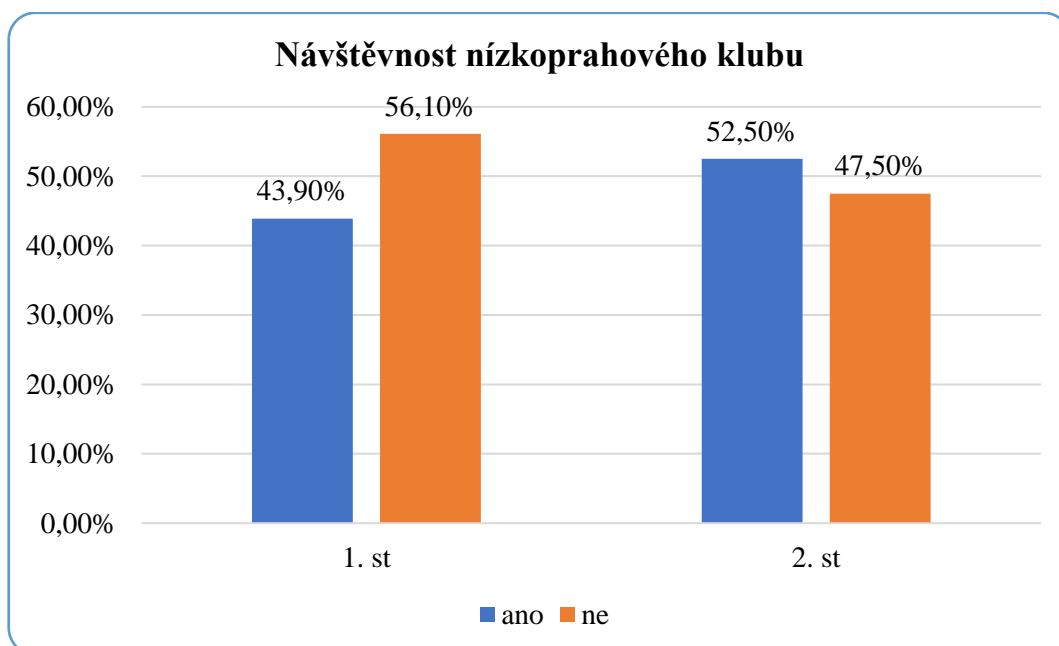
Otázka číslo 11: Kolik kroužků navštěvuješ?

Graf 11 Počet kroužků (Zdroj: vlastní)

V grafickém znázornění č.11 vidíme odpovědi respondentů na dotaz o počtu kroužků, které navštěvují ve volném čase. Opověď žádný kroužek označilo 12 (29,27 %) R1 a 11 (27,50 %) R2. Jeden kroužek navštěvuje 23 (56,10 %) R1 a 21 (52,50 %) R2. Dva kroužky uvedlo 6 (14,63 %) R1 a 8 (20,00 %) R2. Tři a více kroužků neoznačil žádný z respondentů obou skupin.

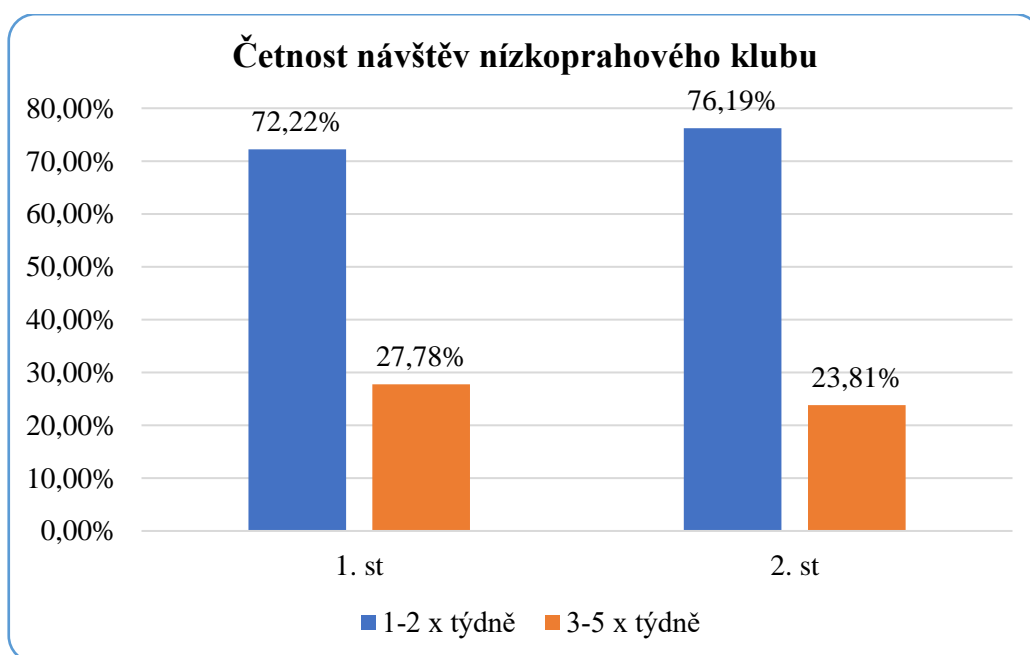
Otázka číslo 12: Navštívuješ místní nízkoprahové zařízení?

Graf 12 Návštěvnost nízkoprahového zařízení (Zdroj: vlastní)

Na otázku o návštěvnosti nízkoprahových zařízení našimi respondenty vidíme odpovědi v grafu č.12. ANO označilo 18 (43,90 %) R1 a 21 (52,50 %) R2. NE označilo 23 (56,10 %) R1 a 19 (47,50 %) R2.

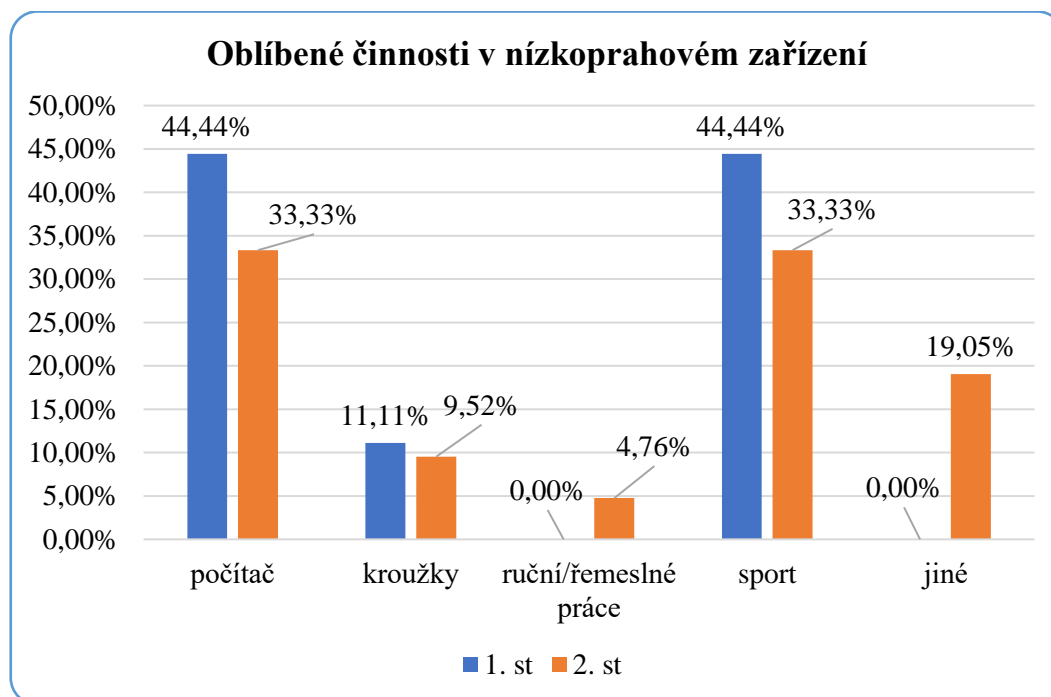
Otázka číslo 13: Pokud jsi odpověděl/a ANO, jak často toto nízkoprahové zařízení navštívuješ?

Graf 13 Četnost návštěv nízkoprahového zařízení (Zdroj: vlastní)

Respondenti ze skupiny R1 a R2, kteří potvrdili, že nízkoprahová zařízení navštěvují, měli označit, jak časté jsou jejich návštěvy. Výsledky odpovědí vidíme v grafickém znázornění č. 13. Odpověď 1-2 x týdně zvolilo 13 (72,70 %) R1 a 16 (76,19 %) R2. Variantu 3-5 x týdně pak 5 (27,70 %) R1 a 5 (23,81 %) R2.

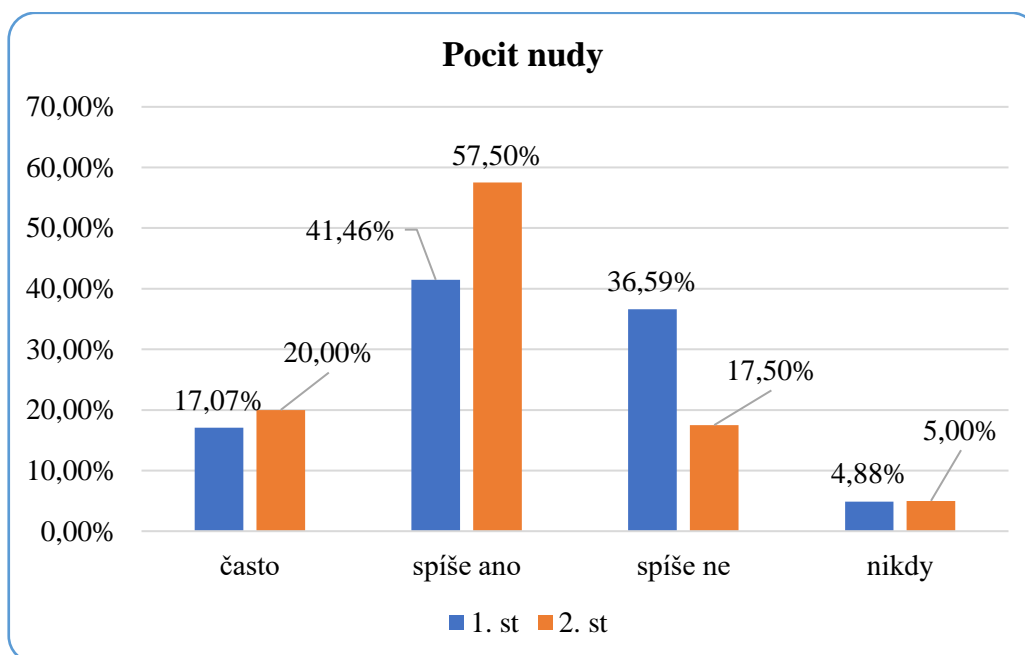
Otázka číslo 14: Pokud jsi odpověděl/a ANO, co v nízkoprahovém zařízení nejraději děláš?

Graf 14 Oblíbené činnosti v nízkoprahovém zařízení (Zdroj: vlastní)

Jaké činnosti se respondenti nejraději v nízkoprahovém zařízení věnují, vidíme v grafu č. 14. Celkem 8 (44,44 %) R1 a 7 (33,33 %) R2 označilo počítač. Další 2 (11,11 %) R1 a 2 (9,52 %) R2 označili kroužky. Ruční nebo řemeslné práce volí pouze 1 (4,76 %) R2. Sportu se věnuje 8 (44,44 %) R1 a 7 (33,33 %) R2. Odpověď jiné zvolili 4 (19,05 %) R2 a žádný ze skupiny R1.

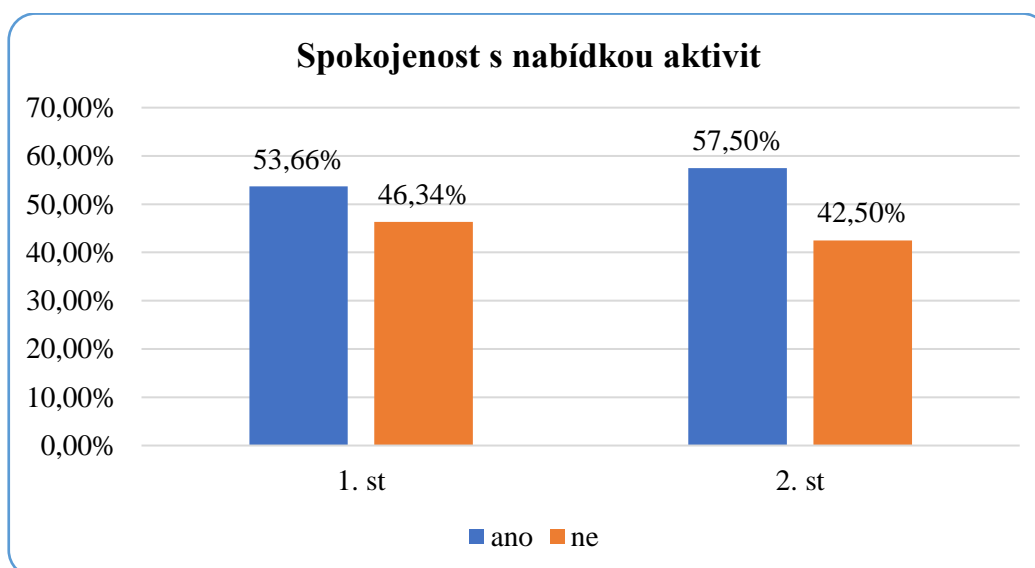
Otázka číslo 15: Nudíš se ve svém volném čase?

Graf 15 Pocit nudy (Zdroj: vlastní)

Odpovědi na otázku, zda se naši respondenti ve svém volném čase nudí, vidíme v grafu č.15. Odpověď **často** zaškrtnulo 7 (17,07 %) R1 a 8 (20,00 %) R2. **Spíše ano** označilo 17 (41,60 %) R1 a 23 (57,50 %) R2. **Spíše ne** označilo 15 (36,59 %) R1 a 7 (17,50 %) R2. **Nikdy** se nenudí shodně 2 (4,88 %) R1 a 2 (5,00 %) R2.

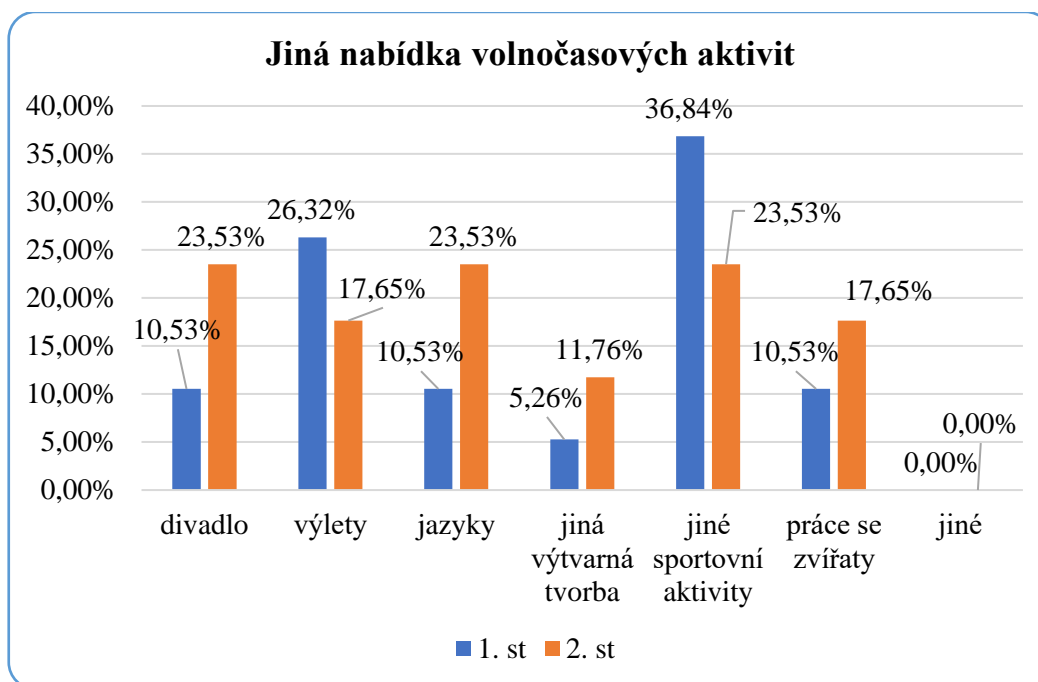
Otázka číslo 16: Jsi s pokojem/a s aktivitami, které můžeš ve svém volném čase dělat?

Graf 16 Spokojenost s nabídkou aktivit (Zdroj: vlastní)

V grafu č. 16 vidíme odpovědi na otázku, zda jsou naši respondenti spokojeni s nabídkou aktivit, které mohou dělat ve volném čase? Spokojeno je 22 (53,66 %) R1 a 23 (57,50 %) R2, nespokojeno 19 (46,34 %) R1 a 17 (42,50 %) R2.

Otázka číslo 17: Pokud nejsi spokojen/a, co jiného bych chtěl/a dělat?

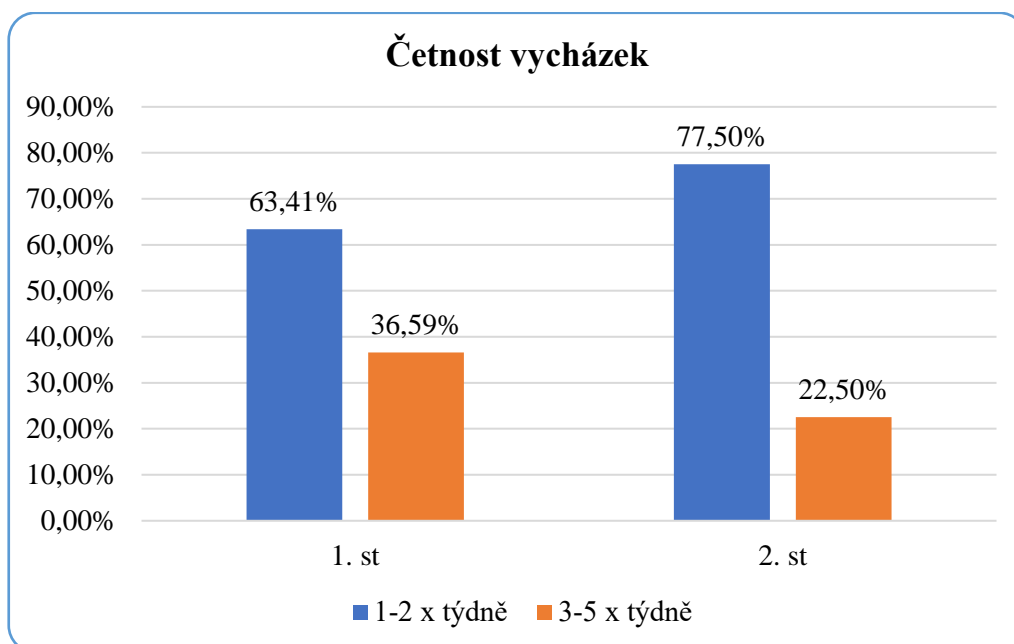

Graf 17 Jiná nabídka volnočasových aktivit (Zdroj: vlastní)

V grafu č. 17 se zobrazují odpovědi respondentů, nespokojených se stávající nabídkou aktivit, na otázku, co jiného by chtěli dělat. Volbu divadlo označili 2 (10,53 %) R1 a 1 (5,88 %) R2. Chodit na výlety by chtělo 5 (26,32 %) R1 a 3 (17,65 %) R2. Učit se cizí jazyky by volili 2 (10,53 %) R1 a 4 (23,05 %) R2. Pro jinou výtvarnou tvorbu by hlasovali 2 (10,53 %) R1 a 4 (23,53 %) R2. Stejně tak by 7 (38,64 %) R1 a 4 (23,53 %) R2 chtělo jiné sportovní aktivity. Práci se zvířaty by vítali 2 (10,53 %) R1 a 3 (17,53 %) R2. Odpověď jiné nevybral žádný z respondentů obou skupin.

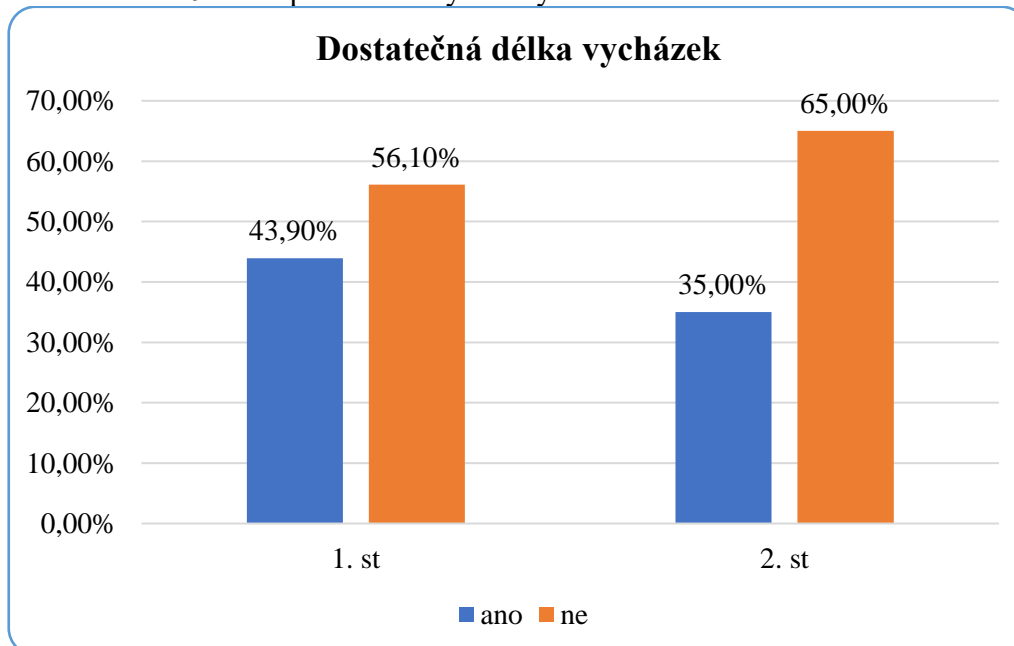
Otázka číslo 18: Jak často využíváš vycházky?

Graf 18 Četnost vycházek (Zdroj: vlastní)

Jak často chodí respondenti na vycházky, vidíme v grafu č. 18. Jednou až dvakrát týdně chodí 26 (63,41 %) R1 a 31 (77,50 %) R2. Tři až pětkrát týdně 15 (36,59 %) R1 a 9 (22,50 %) R2.

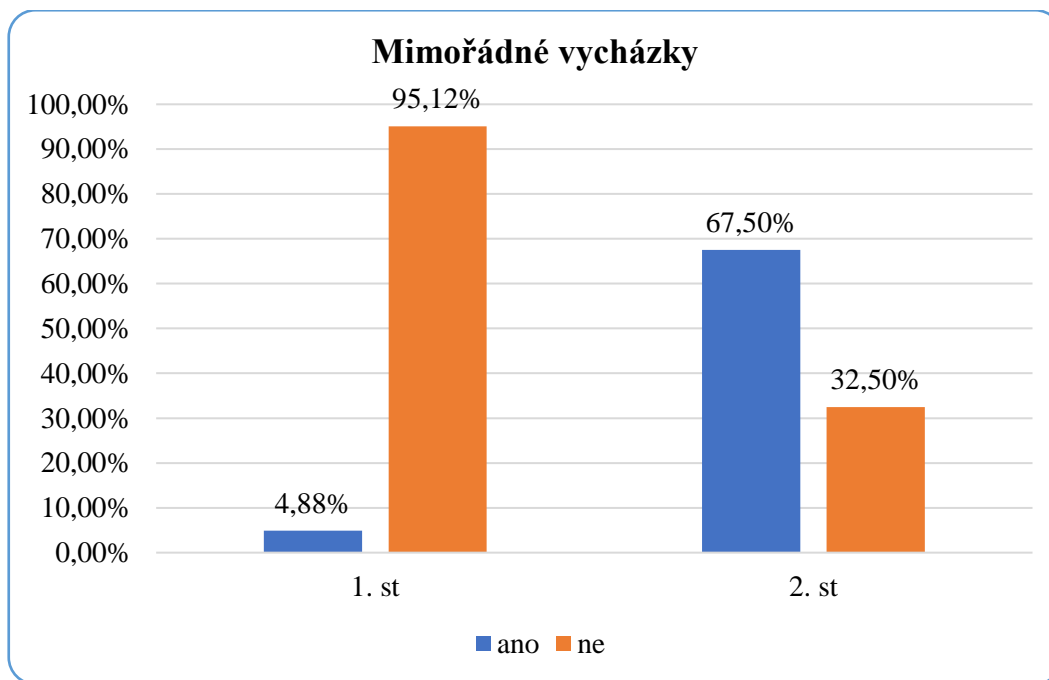
Otázka číslo 19: Jsou podle tebe vycházky dost dlouhé?

Graf 19 Délka vycházek (Zdroj: vlastní)

V grafu č. 19 vidíme odpovědi na otázku, zda vnímají respondenti procházky jako dostatečně dlouhé. ANO odpovídalo 18 (43,90 %) R1 a 14 (35,20 %) R2. NE pak volilo 23 (56,10 %) R1 a 26 (65,00 %) R2.

Otázka číslo 20: Dostal/a jsi někdy mimořádné vycházky?

Graf 20 Mimořádné vycházky (Zdroj: vlastní)

V grafu č. 20 vidíme, zda naši respondenti někdy dostali mimořádné vycházky. Souhlasně odpověděli 2 (4,88 %) R1 a 27 (67,50 %) R2, nesouhlasně 39 (95,12 %) R1 a 13 (32,50 %) R2.

7.8 Výsledky průzkumného dotazníkového šetření

Cílem práce je zjistit, jaké VA jsou nabízeny dětem ve vybraném DD, a také jak těchto možností dané děti využívají. Kvalifikační práce si také klade za cíl odpovědět na otázku, zda jsou děti v DD ochuzeny o výběr možností trávení volného času, což je běžně deklarované tvrzení. Cílem empirické části je nahlédnout do skutečného života dětí v DD, a tím více porozumět tomu, jak nakládají s volným časem, proč, a také jaké volnočasové aktivity využívají. Pro průzkumné šetření bylo zvoleno následujících pět průzkumných otázek, které se doplňují a společně pomáhají splnit hlavní, výše uvedený cíl.

Pro průzkumné šetření bylo zvoleno následujících pět průzkumných otázek:

1. Mají děti v DD dostatečnou nabídku VA a vhodné podmínky k využívání volného času?
2. Je dětem umožněn dobrovolný výběr trávení volného času?
3. Projevují děti zájem o jiné druhy VA, než jsou jim nabízeny?
4. Převažuje aktivita, nebo pasivita dětí při možnostech využití volného času?
5. Mají větší zájem o smysluplné využití volného času děti 1. stupně, nebo 2. stupně základní školy?

Průzkumná otázka č. 1 Mají děti v DD dostatečnou nabídku VA a vhodné podmínky k využívání volného času? (Odpovědi jsme získali pomocí dotazníkových otázek č. 2, 4, 5, 7, 11, 12, 13, 14, 16)

Otázku spokojenosti s volným časem zodpověděli respondenti následovně. Dostatek volného času neguje 18 (43,90 %) R1 a **27 (67,50 %) R2**, zatímco pocit dostatku má 23 (**57,50 %**) R1 a 13 (32,50 %) R2. Pořadí nejoblíbenějších aktivit vyšlo podle odpovědí respondentů následovně. Zatímco počítač a televizi preferují zhruba obě skupiny respondentů stejně **6 (14,63 %)** R1 a **5 (12,50 %)** R2 PC a TV pak **9 (21,95 %)** R1 a **11 (27,50 %)** R2, další rozdíly jsou znatelnější u skupiny R2. Volný čas s poslechem hudby preferuje **7 (17,07 %)** R1 a **12 (30,00 %)** R2, hraje si **11 (26,83 %)** R1 a **2 (5,00 %)** R2 a volný čas s knihou označili 3 (7,32 %) R1 a 4 (10,00 %) R2. Kroužky mimo DD navštěvují 3 (7,32 %) R1 a 2 (5,00 %) R2. Ostatní aktivity, kromě nízkoprahového zařízení, které navštěvují pouze 3 (7,50 %) respondentů ze 2. stupně (R2), se pohybují do 5 % u respondentů z obou skupin. Další možností trávení volného času je hra. Kolik času děti tráví hrou, ať sami, nebo s ostatními, ukázaly odpovědi na otázku č. 7. Zde jsou rozdíly mezi respondenty obou porovnávaných skupin pochopitelně viditelnější. Celkem týdně průměrně 1-10 hodin stráví hrou **8 (19,51 %)** R1 a **28 (70,00 %)** R2, průměrně 11-20 hodin týdně stráví hrou **17 (41,46 %)** R1 a **10 (25,00 %)** R2. Celkem **9 (21,95 %)** R1 a **2 (5,00 %)** R2 stráví hrou průměrně 21-30 hodin týdně a nad 31 hodin týdně stráví hrou **7 (17,07 %)** R1 a žádný respondent ze skupiny R2.

V odpovědích na otázku č. 11 vidíme odpovědi respondentů na dotaz o počtu kroužků, které navštěvují ve volném čase. Opočť žádný kroužek označilo **12 (29,27 %)** R1 a **11 (27,50 %)** R2. Jeden kroužek navštěvuje **23 (56,10 %)** R1 a **21 (52,50 %)** R2. Dva kroužky uvedlo **6 (14,63 %)** R1 a **8 (20,00 %)** R2. Tři a více kroužků neoznačil žádný

z respondentů obou skupin.

Na **otázku č. 12** o návštěvnosti nízkoprahových zařízení našimi respondenty vidíme následovně. ANO označilo **18 (43,90 %) R1** a **21 (52,50 %) R2**. NE označilo **23 (56,10 %) R1** a **19 (47,50 %) R2**. Respondenti ze skupiny R1 a R2, kteří v odpovědích potvrdili, že nízkoprahová zařízení navštěvují, měli označit, jak časté jsou jejich návštěvy. Výsledky odpovědí na otázku **č. 13** vidíme zde. Nejčastěji chodí do nízkoprahových zařízení 1-2 x týdně zvolilo **13 (72,70 %) R1** a **16 (76,19 %) R2**, variantu 3-5 x týdně pak **5 (27,70 %) R1** a **5 (23,81 %) R2**. Jakou činnost pak provozují v nízkoprahovém zařízení vidíme v odpovědích na otázku **č. 14**. Celkem rovnováha odpovědí **8 (44,44 %) R1** a **7 (33,33 %) R2**, shodný počet označil sport a PC. Další 2 (11,11 %) R1 a 2 (9,52 %) R2 označili kroužky. Ruční nebo řemeslné práce volí pouze 1 (4,76 %) R2, odpověď jiné zvolili 4 (19,05 %) R2 a žádný ze skupiny R1. A poslední posuzovanou otázkou byly odpovědi na otázku **č. 16**, zda jsou naši respondenti spokojeni s nabídkou aktivit, které mohou dělat ve volném čase? Spokojeno je 22 (53,66 %) R1 a 23 (57,50 %) R2, nespokojeno 19 (46,34 %) R1 a 17 (42,50 %) R2. Zde je poměr odpovědí vyrovnaný, většina respondentů z obou skupin je ale spokojená.

Podle odpovědí našich respondentů z obou skupin můžeme potvrdit, že děti v DD mají dostatečnou nabídku VA a vhodné podmínky k využívání volného času. Větší pocit nedostatku volného času má 18 (43,90 %) R1 a **27 (67,50 %) R2**. Obě skupiny respondentů využívají přibližně stejně jak PC, tak sledování televize. Poslech hudby vítězí u **7 (17,07 %) R1** a **12 (30,00 %) R2**, hraje si **11 (26,83 %) R1** a **2 (5,00 %) R2**. Čas trávený hrou je odlišný v závislosti na věku, celkem týdně průměrně 1-10 hodin stráví hrou **8 (19,51 %) R1** a **28 (70,00 %) R2**, průměrně 11-20 hodin týdně stráví hrou **17 (41,46 %) R1** a **10 (25,00 %) R2**. Celkem **9 (21,95 %) R1** a **2 (5,00 %) R2** stráví hrou průměrně 21-30 hodin týdně a nad 31 hodin týdně stráví hrou **7 (17,07 %) R1** a žádný respondent ze skupiny R2. U návštěvy zájmových kroužků označilo **12 (29,27 %) R1** a **11 (27,50 %) R2**, že nenavštěvují žádný. Jeden kroužek navštěvuje **23 (56,10 %) R1** a **21 (52,50 %) R2**. Dva kroužky uvedlo 6 (14,63 %) R1 a 8 (20,00 %) R2. Návštěvnost nízkoprahových zařízení našimi respondenty označilo **18 (43,90 %) R1** a **21 (52,50 %) R2**, že ANO. NE označilo **23 (56,10 %) R1** a **19 (47,50 %) R2**, četnost návštěv zařízení 1-2 x zvolilo **13 (72,70 %) R1** a **16 (76,19 %) R2**, variantu 3-5 x týdně pak **5 (27,70 %) R1** a **5 (23,81 %) R2**. Nejčastěji tam sportují **8 (44,44 %) R1** a **7 (33,33 %) R2** anebo používají PC, shodně **8 (44,44 %) R1** a **7 (33,33 %) R2**.

Podle odpovědí našich respondentů z obou skupin můžeme potvrdit, že děti

v DD mají dostatečnou nabídku VA a vhodné podmínky k využívání volného času. Pouze upozornujeme, že větší pocit nedostatku volného času má 18 (43,90 %) R1 a 27 (67,50 %) R2.

Průzkumná otázka č. 2 zněla **Je dětem umožněn dobrovolný výběr trávení volného času?** (K jejímu zodpovězení jsme použili odpovědi na dotazníkové otázky č.2, 3, 4, 16, 17, 18, 19)

Otázku spokojenosti s volným časem zodpověděli respondenti následovně. Dostatek volného času nejuje 18 (43,90 %) R1 a 27 (67,50 %) R2, zatímco pocit dostatku má 23 (57,50 %) R1 a 13 (32,50 %) R2. Zda mohou rozhodovat, co budou ve volném čase dělat, zodpovídala otázka č.3. Nejčastěji byla zvolena varianta odpovědi **málokdy, což** označilo 19 (46,34 %) R1 a 18 (45,00 %) R2. Variantu **často** pak volilo 15 (36,59 %) R1 a 11 (27,50 %) R2. Odpověď **nikdy** zvolili 4 (9,76 %) R1 a 9 (22,50 %) R2 a odpověď **vždy** označili 3 (7,32 %) R1 a 2 (5,00 %) R2.

V otázce č. 4 máme zobrazené odpovědi našich respondentů na trávení volného času. Nejraději tráví volný čas o **samotě** 4 (9,76 %) R1 a 5 (12,50 %) R2. S dětmi z DD pak 17 (41,46 %) R1 a 13 (32,50 %) R2. Naopak nejraději s dětmi **mimo DD** tráví volný čas 12 (29,27 %) R1 a 16 (40,00 %) R2. Variantu trávení volného času s vychovateli označili 3 (7,32 %) R1 a 2 (5,00 %) R2. Poslední možností bylo s někým jiným, zde volilo 5 (12,20 %) R1 a 4 (10,00 %) R2.

Odpovědi na otázku č. 16, zda jsou naši respondenti spokojeni s nabídkou aktivit, které mohou dělat ve volném čase jsou následující. Spokojeno je 22 (53,66 %) R1 a 23 (57,50 %) R2, nespokojeno 19 (46,34 %) R1 a 17 (42,50 %) R2. V otázce č. 17 se zobrazují odpovědi respondentů, nespokojených se stávající nabídkou aktivit, na otázku, co jiného by chtěli dělat. Volbu divadlo označili 2 (10,53 %) R1 a 1 (5,88 %) R2. Chodit na **výlety** by chtělo 5 (26,32 %) R1 a 3 (17,65 %) R2. Učit se **cizí jazyky** by volili 2 (10,53 %) R1 a 4 (23,05 %) R2. Pro jinou výtvarnou tvorbu by hlasovali 2 (10,53 %) R1 a 4 (23,53 %) R2. Stejně tak by 7 (38,64 %) R1 a 4 (23,53 %) R2 chtělo jiné sportovní aktivity, práci se zvířaty by vítali 2 (10,53 %) R1 a 3 (17,53 %) R2. Odpověď jiné nevybral žádný z respondentů obou skupin. Na procházky jednou až dvakrát týdně chodí 26 (63,41 %) R1 a 31 (77,50 %) R2. Tři až pětkrát týdně 15 (36,59 %) R1 a 9 (22,50 %) R2. A jsou procházky dostatečně dlouhé, byla otázka č. 19. ANO odpovídalo 18 (43,90 %) R1 a 14 (35,20 %) R2. NE pak volilo 23 (56,10 %) R1 a 26 (65,00 %) R2.

Přesto, že nabídka VA je poměrně pestrá a více než polovina R1 i R2 s ní jsou

spokojeni, na rozhodující odpověď, zda mohou rozhodovat, co budou ve volném čase dělat, byla nejčastěji zvolena varianta odpovědi **málokdy, což** označilo **19 (46,34 %) R1** a **18 (45,00 %) R2**. Variantu **nikdy** volili **4 (9,76 %) a 9 (22,50 %) R2**.

Podle výsledků odpovědí našich respondentů si málokdy mohou vybrat, co by opravdu ve volném čase chtěli dělat, přesto je lehce nadpoloviční většina respondentů obou skupin spokojena.

Průzkumná otázka č. 3 zněla: Projevují děti zájem o jiné druhy VA, než jsou jim nabízeny? (K zodpovězení jsme použili otázky z dotazníku č.2, 3, 4, 15, 16, 17, 19.)

Děti mají možnost vybírat si z mnoha různých aktivit. Mohou si vybrat ale to, co by opravdu chtěly? Odpověď **málokdy** označilo **19 (46,34 %) R1** a **18 (45,00 %) R2**. Variantu **často** pak volilo **15 (36,59 %) R1** a **11 (27,50 %) R2**. Nejraději tráví volný čas s dětmi z DD **17 (41,46 %) R1** a **13 (32,50 %) R2**. Naopak nejraději s dětmi **mimo DD** tráví volný čas **12 (29,27 %) R1** a **16 (40,00 %) R2**. A o **samotě** **4 (9,76 %) R1** a **5 (12,50 %) R2**. Spokojenost s nabídkou aktivit, které mohou dělat ve volném čase jsou následující. Spokojeno je **22 (53,66 %) R1** a **23 (57,50 %) R2**, nespokojeno **19 (46,34 %) R1** a **17 (42,50 %) R2**. Co by si představovali za jiné aktivity, nebylo jednotné, prakticky se odpovědi vyskytovaly okolo **2 (10,53 %) R**. Pro jinou výtvarnou tvorbu by hlasovali **2 (10,53 %) R1** a **4 (23,53 %) R2**. Stejně tak by **7 (38,64 %) R1** a **4 (23,53 %) R2** chtělo jiné sportovní aktivity. Odpovědi na otázku, zda se naši respondenti ve svém volném čase nudí, jsou následující. Odpověď **často** zaškrtno **7 (17,07 %) R1** a **8 (20,00 %) R2**. **Spíše ano** označilo **17 (41,60 %) R1** a **23 (57,50 %) R2**. **Spíše ne** označilo **15 (36,59 %) R1** a **7 (17,50 %) R2**. **Nikdy** se nenudí **2 (4,88 %) R1** a **2 (5,00 %) R2**.

Výsledek, který je ale nepříliš příznivý, jsou odpovědi na procházky venku. Na procházky **jednou až dvakrát** týdně chodí **26 (63,41 %) R1** a **31 (77,50 %) R2**. **Tři až pět**krát týdně **15 (36,59 %) R1** a **9 (22,50 %) R2**. A jsou procházky dostatečně dlouhé, byla otázka č. 19. ANO odpovídalo **18 (43,90 %) R1** a **14 (35,20 %) R2**. NE pak volilo **23 (56,10 %) R1** a **26 (65,00 %) R2**.

Podle odpovědí je více než polovina dětí s nabídkou VA spokojená. Ale ve variantách odpovědí na možné jiné aktivity se jejich zájmy příliš neshodují. Největší počet respondentů z obou skupin by se rád věnoval jiným sportovním aktivitám, než jsou v současnosti možné (7 (38,64 %) R1 a 4 (23,53 %) R2). Také 5 (26,32 %) R1 by chtělo chodit na výlety. Jinak se počet dětí, hlasujících pro různé aktivity, pohybuje mezi čísly 1-3.

Průzkumná otázka č. 4 zněla: Převažuje aktivita, nebo pasivita dětí při možnostech využití volného času? (Na zjištění odpovědi jsme použili otázky z dotazníku č. 6, 7, 8, 9, 10, 18.)

Otázka č. 6 přinesla odpovědi na otázku, kolik hodin týdně tráví děti u počítače. Odpověď **1-10 hodin** označilo **19 (46,34 %) R1** a **10 (25,00 %) R2**. Variantu **11-20 hodin týdně** volilo **17 (41,46 %) R1** a **13 (32,50 %) R2**. **21-30** hodin týdně u počítače tráví **5 (12,20 %) R1** a **17 (42,50 %) R2**. Nad **31** týdně hodin u počítače netráví volný čas žádný respondent. Otázka č. 7 se zaměřila na dobu, kterou týdně stráví sledováním televize. Opět byly časová rozpětí stejná, jako u předchozí otázky. Rozpětí **1-10** hodin týdně označili **2 (4,88 %) R1** a **4 (10,00 %) R2**. Rozpětí **11-20** hodin týdně pak **8 (19,51 %) R1** a **7 (17,50 %) R2**. Odpověď **21-30 hodin** týdně volilo **15 (36,59 %) R1** a **17 (42,50 %) R2**. Nad **31** hodin týdně, označilo **16 (39,02 %) R1** a **12 (30,00 %) R2**.

Otázka č. 8 se ptala, kolik hodin týdně stráví respondenti čtením knih. Dobu **1-10** hodin označilo **15 (36,59 %) R1** a **11 (27,50 %) R2**, dobu **11-20** hodin týdně volilo **14 (34,15 %) R1** a **21 (52,50 %) R2**. Položku **21-30 hodin** týdně označilo **8 (19,51 %) R1** a **6 (15,00 %) R2** a nad **31** hodin týdně tráví volný čas u knihy **4 (9,76 %) R1** a **2 (5,00 %) R2**.

Odpovědi na otázku č. 9 o délce volného času tráveného poslechem hudby. Týdně tráví v rozmezí **nejvíce 11-20 hodin** **19 (46,34 %) R1** a **21 (52,50 %) R2**.

A k aktivnímu trávení volného času jsme přiřadili otázku č. 10. V odpovědích vidíme, kolik času děti tráví hrou, ať sami, nebo s ostatními. Celkem týdně průměrně **1 až 10** hodin stráví hrou **8 (19,51 %) R1** a **28 (70,00 %) R2**. Průměrně **11-20** hodin týdně stráví hrou **17 (41,46 %) R1** a **10 (25,00 %) R2**. Celkem **9 (21,95 %) R1** a **2 (5,00 %) R2** stráví hrou průměrně **21-30** hodin týdně a **nad 31** hodin týdně stráví hrou **7 (17,07 %) R1** a žádný respondent ze skupiny R2.

Jak často chodí respondenti na vycházky, vidíme v odpovědích na otázku č. 18. **Jednou až dvakrát** týdně chodí **26 (63,41 %) R1** a **31 (77,50 %) R2**. **Tři až pětkrát** týdně **15 (36,59 %) R1** a **9 (22,50 %) R2**.

Odpověď na poslední průzkumnou otázku je celkem jednoduchá, Pokud se zaměříme na volný čas respondentů, který stráví u počítače (**11-20 hodin týdně** volilo **17 (41,46 %) R1** a **13 (32,50 %) R2**), (**21-30** hodin týdně u počítače tráví **5 (12,20 %) R1** a **17 (42,50 %) R2**), u televize (**11-20** hodin týdně **8 (19,51 %) R1** a **7 (17,50 %) R2**), (**21-30 hodin** týdně volilo **15 (36,59 %) R1** a **17 (42,50 %) R2**) a poslední možnost, **nad 31** hodin týdně, označilo **16 (39,02 %) R1** a **12 (30,00 %) R2**. Také čas strávený

četbou knihy, kdy dobu **1-10** hodin označilo **15 (36,59 %) R1** a **11 (27,50 %) R2**, dobu **11-20** hodin týdně volilo **14 (34,15 %) R1** a **21 (52,50 %) R2**. Položku **21-30** hodin týdně označilo **8(19,51 %) R1** a **6 (15,00 %) R2** neponechává příliš volného času na aktivní trávení volného času. Ohledně procházek venku označili respondenti, že **jednou až dvakrát** týdně chodí **26 (63,41 %) R1** a **31 (77,50 %) R2**. **Tři až pětkrát** týdně **15 (36,59 %) R1** a **9 (22,50 %) R2**.

Je pravda, že naše průzkumné šetření probíhalo v době epidemie COVID -19, kdy byly z hygienicko-epidemiologických důvodů po většinu času školy zavřeny a dětem/ respondentům probíhala výuka on-line. Můžeme ale jen spekulovat, jestli by za situace před protiepidemickými opatřeními byly výsledky jiné. Takto můžeme pouze konstatovat, že prakticky 3/4 respondentů tráví volný čas pasivně.

Průzkumná otázka č. 5. Mají větší zájem o smysluplné využití volného času děti 1. stupně, nebo 2. stupně základní školy? (Na ověření této otázky jsme použili odpovědi na dotazníkové otázky č.11 a 12.)

Odpovědi na otázku č.11, kdy vidíme odpovědi respondentů na dotaz o počtu kroužků, které navštěvují ve volném čase. Opověď **žádný** kroužek označilo **12 (29,27 %) R** a **11 (27,50 %) R2**. **Jeden kroužek** navštěvuje **23 (56,10 %) R 1** a **21 (52,50 %) R2**. Dva kroužky uvedlo **6 (14,63 %) R1** a **8 (20,00 %) R2**. Na otázku č. 12 o návštěvnosti nízkoprahových zařízení našimi respondenty vidíme, že ANO označilo **18 (43,90 %) R1** a **21 (52,50 %) R2**. NE označilo **23 (56,10 %) R1** a **19 (47,50 %) R2**.

Odpověď na tuto otázku vidíme následovně. Rozdíly jsou malé, jeden kroužek navštěvuje **23 (56,10 %) R 1** a **21 (52,50 %) R2**, žádný kroužek nenavštěvuje **12 (29,27 %) R** a **11 (27,50 %) R2**.

Můžeme konstatovat, že sice těsně, ale v zájmu o smysluplné volnočasové aktivity jsou aktivnější děti ze 2.stupně ZŠ (R2).

7.9 Rozhovory

Polostrukturované rozhovory proběhly se čtyřmi ochotnými respondenty, ve všech čtyřech případech se jednalo o vychovatelky DD, všechny respondentky byly ženského pohlaví. Z důvodu uvolnění respondentek se rozhovory konaly mimo prostředí DD. Vzhledem k pandemické situaci a s ní spojenými protiepidemickými opatřeními byla

zvolena distanční podoba kontaktu, a to formou videokonference. Záměrně byly zvoleny časy, kdy respondentky nebyly v práci. Jednak jsme nechtěli narušovat jejich pracovní dobu, také jsme chtěli, aby se respondentky uvolnily mimo pracovní prostředí a nepřizpůsobovaly odpovědi obavě, že je někdo uslyší. Pokud by byly rozhovory prováděny v rámci pracovní doby, hrozilo také vyrušení z důvodu náhlých událostí, kterým by se vychovatelky musely přednostně věnovat. Na začátku rozhovoru bylo respondentkám zopakováno, proč jsme se sešly a jaké jsou cíle průzkumu. Každé z respondentek byla přislíbena anonymita, z tohoto důvodu nejsou v práci uvedeny žádné identifikační údaje.

Všechny rozhovory byly se souhlasem respondentek zaznamenány na diktafon. Získané audiozáznamy byly poté převedeny do textové formy. Následně byla provedena redukce prvního řádu a z doslovného přepisu záznamu byla odstraněna takzvaná prázdná slova tedy slova nenesoucí žádný hodnotový význam. Text se tak stává plynulejším. Takto upravený záznam byl opakovaně pročitán a byla vyhledávána témata, která jednotlivé rozhovory spojují. Na základě nalezení společných témat byly zvoleny kategorie všem rozhovorům společné. Pomocí analýzy stanovených kategorií je možno odpovědět na stanovené průzkumné otázky. Presentujeme nejdůležitější odpovědi s ohledem na průzkumné otázky.

7.9.1 Rozhovor s respondentkou A

První respondentka volnočasové možnosti svěřených dětí popisuje jako dostačující vzhledem k situaci. *„Jasně, že někteří by chtěli jiné kroužky, někteří se nudí, ale to přece nemusí být tím, že jsou v DD. Kdyby byli doma u rodičů, tak mají na výběr ty samé věci a nudit se budou stejně. (Jméno dítěte odstraněno z důvodu zachování anonymity) se shlídnul v šermu, ale nic takového v okolí není a není v našich možnostech ho vozit někam daleko. My se těm děckám snažíme zajistit co možná nejnornálnější život, takže můžou chodit ven, do kroužků, a tak.“* Respondentka se dále domnívá, že děti jsou při volbě způsobu trávení volného času spíše pasivnější. Uznává ovšem, že v tomto je pozorovatelný rozdíl v závislosti na věku. *„Ti malí jsou prostě malí a mají radost, když si můžou hrát, když jim něco nabídneme. Velcí zase docela ochotně pomáhají při domácích pracích, zvláště děti, které budou brzy opouštět domov, protože budou dospělí. Nevím, možná se chtějí ty věci naučit, aby uměli žít samostatně. U těch, jak to máš, druhý stupeň základní školy, u těch je vzbudit zájem nadlidský úkol, prostě*

pubertáci“. Jako nejdůležitější pro motivaci ke smysluplnému trávení volného času označuje individuální přístup, poznání toho, o co skutečně dítě stojí.

7.9.2 Rozhovor s respondentkou B

Druhá respondentka volný čas vnímá jako důležitý prvek k rozvoji osobnosti. *„Jasně, že potřebují volný čas. Podle mě by ho měli mít víc, ale s tím nic nezmůžu. Je mi líto, když vidím, že je trápí, když se nemůžou s kamarády ze školy sejit, kdy chtějí. Jejich kamarádi můžou ven každý den, oni třikrát týdně a v pět musí být doma. Velká děcka z těch vycházek v podstatě nic nemají, když jsou do půl čtvrté ve škole, a když chtějí jít ven na mimořádnou vycházku, tak musí v podstatě udělat práci za uklízečku.“* Respondentka zmiňuje i nespokojenost s pravidly nastavenými pro udělování mimořádných vycházek. *„Nikde není stanovené, co je práce navíc, a pak se s nimi hádejte, že toho neudělali dost. Navíc když jsou někteří na intru a do děčáku chodí jen na víkendy, nemají na mimořádné vycházky šanci, protože to něco navíc se hodnotí v rámci týdne. Takže jim nemůžu dát vycházku, protože přes týden neuklízeli. Jak asi, když tu nebyli.“* Tato vychovatelka také považuje za důležité volnočasové kroužky. Děti si zde dle jejích slov mohou najít přátele, ale také se naučí novým dovednostem, posílit schopnost spolupráce nebo získat větší sebedůvěru.

7.9.3 Rozhovor s respondentkou C

Třetí respondentka hovoří o zájmu o VA v závislosti na věku dětí, shoduje se s respondentkou A. *„Malí se zapojí rádi a skoro do všeho, co jim dáte. Ti větší už chtějí být hrozně dospělí, takže na nějakou hudebku nemají myšlenky“.* Dodává ale, že ne vždy je toto pravidlem. *„Je hrozně hezké, když ti větší mají o něco zájem. Jak jsem říkala třeba s tou hudebkou, prostě když u toho vydrží roky. Mám pak i větší důvěru v to, že život tam venku bez nás zvládnou.“* O rozsahu nabízených VA se nevyjadřuje ani kladně, ani záporně. *„Já myslím, že toho mají na výběr dost. Někdy si holky postesknou, že by chtěly třeba ke koním, ale bohužel jim nezařídíme všechno. Na druhou stranu se jim snažíme zařizovat výlety a tak. V posledním roce jsme teda všichni spíš seděli tady a střídali počítač a distanční výuku s televizí nebo hudbou, ale to je vina tý čínský chřipky.“* Za situace před protiepidemickými opatřeními byla dle jejích slov volnočasová nabídka dostačující. Souhlasí s předchozí respondentkou, že vycházky, zejména ty

mimořádné, jsou „nešťastně nastavené“.

7.9.4 Rozhovor s respondentkou D

Čtvrtá dotazovaná vychovatelka se domnívá, že nabídka využití volného času je dostatečná, ovšem problém vidí v reálných možnostech ji využít. „*Však ty děcka ani nemají čas si něco přečíst, ne že zrovna tohle by je moc zajímalo, ale chápeš mě. To je furt domácí úkoly, uklízet venku i kolem děcáku, chystat večeře, škola. Moje děti mají volného času víc. Taky musí pomáhat doma, to ano, ale nemusí se mnou povinně plít, hlavně ne v čase, kdy by mohli být s kamarády. Myslím, že by měli mít víc času pro sebe, hlavně ti větší*“. Souhlasí s tvrzením kolegyně, že covidová pandemie situaci velmi výrazně ovlivnila a možnosti trávení volného času se značně zúžily. „*Nevím, jak to bude, až se všechno uvolní, ale určitě to bude jiné*“.

Tabulka 1 Komparace rozhovoru a dotazníkového šetření

	Průzkumná otázka č. 1	Průzkumná otázka č. 2	Průzkumná otázka č. 3	Průzkumná otázka č. 4	Průzkumná otázka č. 5
Respondent A	ANO	NE	NE	PASIVITA	1.s
Respondent B	NE	NE	ANO	PASIVITA	1.s
Respondent C	ANO	NE	ANO	PASIVITA	1.s
Respondent D	ANO	NE	NE	PASIVITA	1.s
Výsledek	ANO	NE	ANO – NE	PASIVITA	1.s

Průzkumná otázka č. 1 Mají děti v DD dostatečnou nabídku VA a vhodné podmínky k využívání volného času?

Podle odpovědí našich respondentů z obou skupin můžeme potvrdit, že děti v DD mají dostatečnou nabídku VA a vhodné podmínky k využívání volného času. Pouze upozorňujeme, že větší pocit nedostatku volného času má 18 (43,90 %) R1 a 27 (67,50 %) R2. Pokud porovnáme názory našich respondentů s odpovědí vychovatelky **D**, můžeme vidět její názor. Myslí si, že nabídka využití volného času je dostatečná, ovšem problém vidí v reálných možnostech ji využít. „*Však ty děcka ani nemají čas si něco přečíst, ne že zrovna tohle by je moc zajímalo, ale chápeš mě. To je furt domácí úkoly, uklízet venku i kolem děcáku, chystat večeře, škola. Moje děti mají volného času víc. Taky musí pomáhat doma, to ano, ale nemusí se mnou povinně plít, hlavně ne v čase, kdy by mohli*

být s kamarády. Myslím, že by měli mít víc času pro sebe, hlavně ti větší“.

Respondentka **B** volný čas vnímá jako důležitý prvek k rozvoji osobnosti. *„Jasně, že potřebuji volný čas. Podle mě by ho měli mít víc, ale s tím nic nezmůžu. Je mi líto, když vidím, že je trápí, když se nemůžou s kamarády ze školy sejít, kdy chtějí. Jejich kamarádi můžou ven každý den, oni třikrát týdně a v pět musí být doma. Velká děcka z těch vycházek v podstatě nic nemají, když jsou do půl čtvrté ve škole, a když chtějí jít ven na mimořádnou vycházku, tak musí v podstatě udělat práci za uklízečku.“*

Zde se shodují odpovědi dětí s názory vychovatelek. Podle výsledků z dotazníkového průzkumu a komparací s názory vychovatelek se potvrzuje, že nabídka VA je dostatečná, což signalizují výsledky R1 i R2 o spokojenosti s nabídkou VA, ale dostatek volného času shodně děti i vychovatelky označily jako nedostatečný.

Průzkumná otázka č. 2 zněla Je dětem umožněn dobrovolný výběr trávení volného času?

Podle výsledků odpovědí našich respondentů si málokdy mohou vybrat, co by opravdu ve volném čase chtěli dělat, přesto je lehce nadpoloviční většina respondentů obou skupin spokojena. Jak toto sdělení koresponduje s názorem vychovatelky A? *„Jasně, že někteří by chtěli jiné kroužky, někteří se nudí, ale to přece nemusí být tím, že jsou v DD. Kdyby byli doma u rodičů, tak mají na výběr ty samé věci a nudit se budou stejně. XY se shlídnul v šermu, ale nic takového v okolí není a není v našich možnostech ho vozit někam daleko“.* Vychovatelka B zmiňuje i nespokojenost s pravidly nastavenými pro udělování mimořádných vycházek. *„Nikde není stanovené, co je práce navíc, a pak se s nimi hádejte, že toho neudělali dost. Navíc když jsou někteří na intru a do děcáku chodí jen na víkendy, nemají na mimořádné vycházky šanci, protože to něco navíc se hodnotí v rámci týdně. Takže jim nemůžu dát vycházku, protože přes týden neuklízeli. Jak asi, když tu nebyli.“*

Podle výsledků z dotazníkového průzkumu a komparací s názory vychovatelek se potvrzuje, že není možné, aby děti trávily volný čas tak, jak by chtěly.

Průzkumná otázka č. 3 zněla Projevují děti zájem o jiné druhy VA, než jsou jim nabízeny?

Podle odpovědí je více než polovina dětí s nabídkou VA spokojená. Ale ve variantách odpovědí na možné jiné aktivity se jejich zájmy příliš neshodují. Největší

počet respondentů z obou skupin by se rád věnoval jiným sportovním aktivitám, než jsou v současnosti možné (7 (38,64 %) R1 a 4 (23,53 %) R2). Také 5 (26,32 %) R1 by chtělo chodit na výlety. Jinak se počet dětí, hlasujících pro různé aktivity, pohybuje mezi čísly 1-3. Vychovatelka C říká, že *„Já myslím, že toho mají na výběr dost. Někdy si holky postesknou, že by chtěly třeba ke koním, ale bohužel jim nezařídíme všechno. Na druhou stranu se jim snažíme zařizovat výlety a tak“*. O rozsahu nabízených VA se nevyjadřuje ani kladně, ani záporně.

Podle výsledků z dotazníkového průzkumu a komparací s názory vychovatelek se potvrzuje, že více než polovina dětí je s nabídkou VA spokojená. Podle výpovědí vychovatelek není možné saturovat veškerá přání dětí v oblasti větší nabídky VA.

Průzkumná otázka č. 4 zněla Převažuje aktivita, nebo pasivita dětí při možnostech využití volného času?

Je pravda, že naše průzkumné šetření probíhalo v době epidemie COVID -19, kdy byly z hygienicko-epidemiologických důvodů po většinu času školy zavřeny a dětem/respondentům probíhala výuka on-line. Můžeme ale jen spekulovat, jestli by v době před protiepidemickými opatřeními byly výsledky jiné. Takto můžeme pouze konstatovat, že prakticky 3/4 respondentů tráví volný čas pasivně. Respondentka A se domnívá, že děti jsou při volbě způsobu trávení volného času spíše pasivnější. Uznává ovšem, že v tomto je pozorovatelný rozdíl v závislosti na věku. *„Ti malí jsou prostě malí a mají radost, když si můžou hrát, když jim něco nabídneme.“ V posledním roce jsme teda všichni spíš seděli tady a střídali počítač a distanční výuku s televizí nebo hudbou, ale to je vina té čínský chřipky.*“ říká respondentka C.

Podle výsledků z dotazníkového průzkumu a komparací s názory vychovatelek se potvrzuje, že děti tráví volný čas převážně pasivně.

Průzkumná otázka č. 5 zněla Mají větší zájem o smysluplné využití volného času děti 1. stupně, nebo 2. stupně základní školy?

Podle výsledků dosažených vyhodnocením dotazníkových otázek můžeme konstatovat, že v zájmu o smysluplné volnočasové aktivity jsou (sice těsně, ale přesto) aktivnější děti ze 2.stupně ZŠ (R2). Vychovatelka B považuje volnočasové kroužky za velmi důležité. Děti si zde dle jejích slov mohou najít přátele, ale také se naučí novým

dovednostem, posílit schopnost spolupráce nebo získat větší sebedůvěru: „*Velcí zase docela ochotně pomáhají při domácích pracích, zvlášť děti, které budou brzy opouštět domov, protože budou dospělí. Nevím, možná se chtějí ty věci naučit, aby uměli žít samostatně*“ uvádí respondentka A. Jako nejdůležitější pro motivaci ke smysluplnému trávení volného času označuje individuální přístup, poznání toho, o co skutečně dítě stojí. Respondentka C uvádí: „*Malí se zapojí rádi a skoro do všeho, co jim dáte. Ti větší už chtějí být hrozně dospělí, takže na nějakou hudebku nemají myšlenky*“. Dodává ale, že ne vždy je toto pravidlem. „*Je hrozně hezké, když ti větší mají o něco zájem. Jak jsem říkala třeba s tou hudebkou, prostě když u toho vydrží roky. Mám pak i větší důvěru v to, že život tam venku bez nás zvládnou.*“

Podle výsledků z dotazníkového průzkumu a komparací s názory vychovatelek se potvrzuje, že v zájmu o smysluplné volnočasové aktivity jsou mírně aktivnější děti ze 2. stupně ZŠ (R2).

8 DISKUSE A NÁVRHY OPATŘENÍ

V naší práci jsme se věnovali využívání volného času dětí v dětském domově. Výsledky naší práce jsou výrazně ovlivněné dobou, ve které průzkumné šetření probíhalo. Pandemie COVID-19 a důsledky omezení, které z této situace vyplývaly, měly vliv nejen na děti v DD, ale na veškeré činnosti a aktivity obecně. Proto jsou některé výsledky pravděpodobně touto situací ovlivněné, protože všichni si pamatujeme na uzavřené školy a nemožnost dětí účastnit se zájmových kroužků a jiných společných aktivit. Ostatně to komentují i vychovatelky z našich rozhovorů. Zjištěné výsledky se liší podle věkových kategorií, proto jsou naši respondenti rozděleni na 2 skupiny, kdy R1 jsou žáci 1. stupně ZŠ a R2 žáci 2. stupně ZŠ. Také se domníváme, že děti, zejména R1 nedokázaly úplně přesně odhadnout časová rozmezí jednotlivých aktivit. V diskuzi budeme zabývat výsledky, kterých jsme při našem průzkumném šetření získali a které porovnáme s výsledky autorů, kteří ve svých pracích prováděli šetření na podobná témata.

Jednou z otázek, na níž jsme se snažili najít odpověď bylo, zda mají děti v DD dostačující nabídku volnočasových aktivit a vhodné podmínky k využívání volného času. Podle odpovědí našich respondentů jsme zjistili, že nejoblíbenější volnočasovou aktivitou je PC a sledování televize, dále pak poslech hudby a hra. Také Kubaláková (2021, str. 40) ve své práci na téma „Volný čas a volnočasové aktivity dětí v dětských domovech“ přepisuje záznam z rozhovoru s jednou ze svých respondentek (vychovatelek): „*Ano, většina dětí, zvláště ti školou povinných by nejraději trávily volný čas hraním počítačových her, ale v rámci prevence digitální závislosti je to omezováno.*“

Čas trávený běžnou hrou je závislý na věku respondentů, čím starší jsou, tím menší podíl na trávení volného času má hra. Zatímco 11-20 hodin týdně tráví hrou 17 (41,46 %) R1, u R2 je to jen 10 (25,00 %), průměrně 1-10 hodin stráví hrou 8 (19,51 %) R1 a 28 (70,00 %) R2. A s kým si děti hrají? Volný čas s dětmi z DD preferuje 17 (41,46 %) R1 a 13 (32,50 %) R2. Naopak nejraději s dětmi mimo DD tráví volný čas 12 (29,27 %) R1 a 16 (40,00 %) R2. Respondenti Vitoslavské (2021, str. 47), která psala práci na téma „Volný čas dětí v dětském domově“ tráví volný čas děti následovně: „*ze 4 respondentů 1 nejraději tráví volný čas sám, další s kamarády v dětském domově a zbylí dva svůj volný čas tráví nejvíce s kamarády z venku, tedy mimo dětský domov.*“

Zhruba polovina našich respondentů z obou skupin navštěvuje zájmové kroužky a nízkoprahová zařízení. V nízkoprahových zařízeních, kam zhruba 70 % respondentů chodí jednou až dvakrát týdně, se nejčastěji věnují práci s počítačem a sportu.

Spokojenost s nabídkou volnočasových aktivit je v našem průzkumu 22 (53,66 %) R1 a 23 (57,50 %) R2.

Podle Vitoslavské (2021) jsou děti z obou rodinných skupin spokojené s tím, jakým způsobem tráví svůj volný čas. Kubáčková (2012, str. 28) ve své práci na téma Volnočasové aktivity dětí z dětského domova uvádí, že... „*děti bez nařízené ústavní výchovy, tedy děti z běžných rodin, tráví více svého volného času pobýtem venku s kamarády. Větší část svého volného času věnují také počítačovým hrám a sledování televize.*“ Dále uvádí hodnocení spokojenosti z pohledu vychovatelů, kteří se jejího průzkumu účastnili. Celkem 54 % respondentů z Dětských domovů ve městech vidí nabídku jako dostatečnou, 46 % dokonce jako nadstandartní. Dětské domovy na vesnicích mají nabídku hodnocenou tak, že z 5 respondentů ohodnotili 2 nabídku jako nedostatečnou (Kubáčková, 2012).

Kubaláková (2021, str. 47) dokládá výsledky, ve kterých uvádí nabídku velmi pestrého souboru aktivit, aby si každé z dětí mohlo vybrat tu, která je pro něj nejlákavější. Nabídka se týká nejen sportovních aktivit, ale i ruční tvorbě... „*keramice, ubrouskové technice, batikování, kreativním činnostem, práci se dřevem, vyřezávání do ovoce, popřípadě zeleniny. Dále děti mají možnost hry na hudební nástroje*“.

Vitoslavská (2021, str. 41) ve své práci obdobně jako my použila rozhovory s vychovatelkami. Jeden z jejích dotazů zněl na trávení volného času dětí. „*Děti nejraději tráví čas na svém mobilu, tabletu nebo počítači. To je jedna varianta. Druhá varianta, tráví čas se svými kamarády mimo DD a třetí varianta, organizují volný čas já. Hrajeme karty, malujeme, vaříme. Také děláme hodně sportovních aktivit, jako je bruslení, jízda na kole.*“ Dále pak její respondentka uvádí, že po škole mají děti volno, mohou ho trávit mimo DD, což také většinou dělají. A také že se sice snaží děti nabídnout k účasti v zájmových kroužcích, ale aktivity jsou limitovány omezeným množstvím financí. A opět zde vidíme připomínku současné situace, kterou zmiňovaly i naše respondentky ze skupiny vychovatelek. „*Kdyby nebyla corona, chodily by děti do kroužků, které jsou právě mimo DD. Nejčastěji navštěvovaly kroužek rybářů, plavání, tancování, malý zahradník nebo modelování.*“ anebo „*V posledním roce jsme teda všichni spíš seděli tady a střídali počítač a distanční výuku s televizí nebo hudbou, ale to je vina tý čínský chřipky.*“ píše ve své práci (Vitoslavská, 2021, str. 41), což souhlasí s odpovědí jedné naší respondentky (vychovatelky), která souhlasně se svými kolegyněmi potvrzuje, že pandemie COVID -19 negativně ovlivnila veškeré dění a výrazně limitovala možnosti trávení volného času. Říká, že ... „*Nevím, jak to bude, až se všechno uvolní, ale určitě to*

bude jiné“. Kubaláková (2021, str. 43) také komentuje nepříznivou situaci uplynulých dvou let... *„Náš dětský domov byl dřívější době velmi úspěšný nejen ve sportovních aktivitách, ale také v oblasti výtvarné. Děti vyhrávaly mnoho celorepublikových soutěží. Díky covid epidemii soutěže ustály“.*

V rámci průzkumného šetření jsme se také zajímali o to, zda děti projevují zájem i o jiné druhy volnočasových aktivit, než jim jsou nabízené. Podle výsledků, které jsme získali dotazníkovým šetřením, je více než polovina našich respondentů s nabídkou stávajících volnočasových aktivit spokojená. Ale mohou si vybrat ale to, co by opravdu chtěly? Odpověď málokdy označilo 19 (46,34 %) R 1 a 18 (45,00 %) R2 z našeho průzkumu. Nejvíce našich respondentů by se rádo věnovalo jiným sportovním aktivitám, než mají možnost v současnosti.

Také podle výsledků průzkumu vidíme, že by respondenti víc chtěli chodit na výlety, do divadla, pracovat se zvířaty anebo se učit cizí jazyky. Jak ale uvádí jedna z našich respondentek, která vidí volný čas dětí jako důležitý prvek k rozvoji jejich osobnosti: *„Je mi líto, když vidím, že je trápí, když se nemůžou s kamarády ze školy sejit, kdy chtějí. Jejich kamarádi můžou ven každý den, oni třikrát týdně a v pět musí být doma. Velká děcka z těch vycházek v podstatě nic nemají, když jsou do půl čtvrté ve škole, a když chtějí jít ven na mimořádnou vycházku, tak musí v podstatě udělat práci za uklízečku.“* Dále se respondentka vyjadřuje negativně k pravidlům, která jsou nastavená pro udělování mimořádných vycházek. *„Nikde není stanovené, co je práce navíc, a pak se s nimi hádejte, že toho neudělali dost. Navíc když jsou někteří na intru a do děcáku chodí jen na víkendy, nemají na mimořádné vycházky šanci, protože to něco navíc se hodnotí v rámci týdne. Takže jim nemůžu dát vycházku, protože přes týden neuklízeli. Jak asi, když tu nebyli.“*

Kubáčková (2011, str. 33) uvádí, že z výsledku odpovědí na otázku o volbě volnočasových aktivit je vidět, že *„jen malá část respondentů má vysněnou volnočasovou aktivitu, kterou ale nemůže z nějakého důvodu navštěvovat.“* Píše také, že děti z dětských domovů neřeší finanční zátěž aktivit, protože podpora volnočasových aktivit ze strany dětského domova je mnohem vyšší než v rodinách, kde finanční prostředky mají své limity. A také, že celkem 44 % respondentů z dětského domova uvádělo jako důvod nedostatek volného času. Což může být ze stejného důvodu, který zmiňovaly i naše respondentky, tedy že volno dětí z dětského domova je limitováno režimem daného zařízení (Kubičková, 2011).

I Vitoslavská (2021) píše, že po rozhovorech s vychovateli rodinných skupin z jejího průzkumného šetření lze konstatovat, že dětské domovy zajišťují různé druhy

volnočasových aktivit, které jsou rozhodně přínosem pro všestranný rozvoj dětí. Ale zároveň je nutné připomenout, že vliv na provozování převážné části aktivit je limitován denním režimem v Dětských domovech, který musí respektovat nejen děti, ale i vychovatele.

Poslední, čemu bychom se v diskusi věnovali, je otázka, zda při možnostech využívání volného času převažuje u dětí aktivní nebo pasivní činnost. Co přesně ale znamená aktivní trávení volného času. Například Kubáčková (2012) se domnívá, že pobyt venku není aktivně strávený čas a dále píše, že 56 % jejích respondentů uvedlo, že kdyby je vychovatelé nesměrovali k pravidelné účasti na volnočasových aktivitách, jejich účast by byla výrazně nižší, oproti respondentům 76 % z rodinného prostředí, kteří jsou ve volnočasových činnostech aktivní i bez naléhání rodičů. Vitoslavská (2021, str. 52) opět v návaznosti na uplynulou dobu připomíná změny, které byly nevyhnutelné: *„Některé děti před pandemií Covid-19 docházely do zájmových kroužků, nejčastěji plavání, modelování, tancování nebo malý zahradník“*. I my musíme závěr našeho šetření odůvodnit hygienicko – epidemiologickými nařízeními, kdy byly zavřeny nejen školy, ale i zájmové kroužky a účastnit se akcí s větším počtem lidí bylo vyloučené. Takže lze jen spekulovat, zda by výsledky sbírané v době „před COVIDem“ byly jiné. Musíme konstatovat, že v našich odpovědích se ukázalo, že prakticky 75 % našich respondentů trávilo svůj volný čas pasivně.

Kubáčková (2012, str. 51) ve své práci potvrzuje dosažený předpoklad, že děti z dětských domovů tráví čas aktivněji, ale *„83 % respondentů musí děti v dětském domově do aktivit někdy přemlouvat, 17 % kolegů děti musí přemlouvat často.“* Jedna z našich respondentek také přiznává, že děti volí spíše pasivnější trávení volného času, ale přiznává, že je viditelný rozdíl v závislosti na věku... *„Ti malí jsou prostě malí a mají radost, když si můžou hrát, když jim něco nabídneme.“*

9 ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývala způsoby využívání volného času dětí školního věku v dětském domově. Cílem práce bylo zjistit, jaké volnočasové aktivity jsou dětem ve vybraných domovech nabízeny, a také jak těchto možností využívají. Kvalifikační práce si kladla za cíl odpovědět na otázku, zda jsou děti v DD ochuzeny o výběr možností trávení volného času. Práce umožnila nahlédnout do skutečného života dětí v DD, a tím více porozumět dětem školou povinných. Poznat, jak nakládají s volným časem, proč a jaké volnočasové aktivity využívají. Současným zjištěním vznikl přehled o možnostech volnočasových aktivit a byly objasněny nejasnosti spojené s životem dětí v domově.

Teoretická část v rámci několika kapitol poskytla seznámení s pojmy volný čas, jeho funkcemi a historií. Bylo popsáno vymezení subjektů nabízejících možnosti k využívání volného času včetně charakteristiky volnočasových aktivit. Práce sledovala období ontogeneze u dětí školního věku, podala přehled výchovných a ústavních zařízení se zaměřením na charakteristiku DD. V rámci teorie byla zmíněna oblast multikulturní výchovy a vymezení práce pedagogických pracovníků.

Empirická část se věnovala sběru odpovědí respondentů, kdy konkrétními metodami zvolenými pro průzkumné šetření byla kvantitativní metoda dotazníkového šetření určená pro děti školního věku a kvalitativní metoda rozhovoru pro pracovníky domova. Nedílnou součástí práce bylo shrnutí výsledků, diskuse a návrhy opatření. Splnění cíle práce i průzkumu bylo dosaženo pomocí vyhodnocení získaných dat na základě dotazníku a rozhovorů. Také bychom chtěli upozornit, že výsledky, které jsme v naší práci zjistili, se týkají pouze Dětských domovů, ve kterých probíhalo naše průzkumné šetření.

Podarilo se nám zjistit, že děti jsou sice spokojeny s nabízenými volnočasovými aktivitami, ale že jako větší negativa vnímají nedostatek volného času, a hlavně možnost volby, jak budou svůj volný čas trávit. Je pravděpodobné, že situace uplynulých dvou let značně ovlivnila nejen volnočasové aktivity dětí v Dětských domovech. Nicméně my považujeme instituce Dětských domovů jako výrazně pozitivní pro rozvoj dětí, kterým byla ústavní výchova nařízená. Jejich původní rodinné zázemí jim s největší pravděpodobností nenabízelo ani saturaci základních potřeb, natož rozvoj schopností a dovedností v rámci plánování volnočasových aktivit. Také má vliv minorita, ze které větší část dětí pochází.

Nemůžeme jednoznačně určit, zda jsou děti ochuzené o některé volnočasové aktivity. Můžeme ale podle našich výsledků doložit, že děti s nabídkou spokojené ve více než polovině odpovědí respondentů. Co vnímáme jako největší problém, je nedostatek volného času, a hlavně možnost dětí o jeho trávení rozhodovat sami. To také vyplynulo z výsledků našeho průzkumu nejen v odpovědích dětí, ale i vychovatelek.

Osobnosti vychovatelů a jejich profesionální přístup jsou hnacím motorem, který děti aktivizuje a pomáhá jim orientovat se nejen ve výběru volnočasových aktivit. Není ale možné, aby všechny děti byly spokojené. V tomto ohledu chápeme, že není ve finančních ani časových možnostech Dětských domovů uspokojit výběr všech aktivit, které by děti požadovaly. Nespornou výhodou vidíme v Dětských domovech rodinného typu, kde jsou jednotlivé skupiny dětí v menším počtu. Pro menší počet dětí se volnočasové aktivity plánují výrazně lépe než pro velké skupiny rozličného věku.

Závěrem tedy můžeme konstatovat, že se nám podařilo prověřit nabídku volnočasových aktivit, spokojenost dětí s výběrem aktivit i deficity, které děti vnímají. Cíl práce byl tedy splněn.

Navrhovaná opatření:

Přestože jsme si vědomi, že ovlivnit některé aspekty volnočasových aktivit není v našich možnostech, domníváme se, že by děti měly mít možnosti alespoň o trochu více plánovat aktivity, které ve svém volném čase dělají. Stejně tak si myslíme, že by zejména větší děti přivítaly možnost trávit více času s vrstevníky mimo Dětský domov ne organizovaně, ale individuálně. Přispělo by to nejen k rozvoji přátelství, ale i k upevnění vztahů mezi spolužáky z rodinných prostředí.

Také by bylo možná přínosem zaměřit se na vrozené pohybové nadání dětí z minoritních skupin, kterých je v Dětských domovech poměrně velké množství. Spojit talent s možností reálného vyžití při hudbě a tanci by možná zvýšilo zájem dětí o aktivní trávení volného času. Dále bychom se přimlouvali na rozšíření sociálních vazeb na veřejné organizace nebo skupiny, které by se s dětmi setkávaly na společenské úrovni. Jsme si plně vědomi, že nelze zobecňovat nedostatky a problémy s volnočasovými aktivitami na základě jednoho průzkumného šetření, přestože některé naše výsledky korespondují s výsledky autorů, kteří se zabývali podobnými průzkumnými šetřeními v jiných Dětských domovech v České republice. Vnímáme limity, které tato zařízení mají. Přesto se ale domníváme, že možnosti, jak více saturovat požadavky dětí, ještě nejsou zcela vyčerpané. Protože vhodné plánování volnočasových aktivit je přínosem pro děti

od nejtělejšího dětství a má významný vztah k rozvoji psychického, fyzického i sociálního rozvoje dítěte.

„Volný čas je především stav duše.“ (Josef Pieper)

10 SEZNAM LITERATURY

BENDL, S. 2015. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.

ČÁP, J., MAREŠ, J., 2007. *Psychologie pro učitele: 2. vyd.* Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-273-7.

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. 2010. *Pedagogika volného času. 2. vyd.* Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7290-471-6.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. 2015. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0873-0.

HELUS, Z. 2018. *Úvod do psychologie. 2., přepracované a doplněné vydání*. Praha: Grada, 2018. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4675-3.

JEDLIČKA, R. 2017. *Psychický vývoj dítěte a výchova: jak porozumět socializačním obtížím*. Praha: Grada, 2017. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0096-5.

JURMAN, M. Význam dětského domova a českých škol v souvislosti s kvalitou života [online]. Brno, 2019 [cit. 2022-02-11]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/dj0n1/> Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta.

KAPLÁNEK, M. 2017. *Volný čas a jeho význam ve výchově*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1250-8.

KRULICHOVÁ, E., PODANÁ, Z., BURIÁNEK, J. 2015. *Delikvence mládeže: trendy a souvislosti*. Praha: Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3.

KUBÁČKOVÁ, J. Volnočasové aktivity dětí z dětského domova. [online]. Brno, 2019 [cit. 2022-02-11]. Dostupné z: [VOLNOČASOVÉ AKTIVITY DĚTÍ Z DĚTSKÉHO DOMOVA LEISURE TIME OF CHILDREN FROM THE ORPHANAGE – PDF Free](#)

Download (adoc.pub) Bakalářská práce. Technická univerzita v Liberci. Fakulta přírodně-humanitní a pedagogická.

KUBALÁKOVÁ, L. Volný čas a volnočasové aktivity dětí v dětských domovech. [online]. Ostrava, 2021 [cit. 2022-03-25]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/xwpxwo/>. Bakalářská práce. Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta.

MICHALÍKOVÁ, K. Volný čas a žák. [online]. Brno, 2015 [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: Diplomova prace - Volny cas a zak Archive.pdf Diplomová práce. Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta. Katedra pedagogiky.

MPSV ČR. 2016. *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty. Článek 31 (prava-deti.cz)*

MŠMT ČR. 2022. Dostupné z: Statistika počtu dětí umístěných v zařízeních ochranné a ústavní výchovy, MŠMT ČR (msmt.cz)

MYŠKOVÁ, L., ed. 2019. Sborník 2019: konference z ústavní výchovy 2019: možnosti práce s dětmi s poruchou chování v ústavním zařízení. Praha: Národní ústav pro vzdělávání. ISBN 978-80-7481-247-7.

NAKONEČNÝ, M. 2016. *Sociální psychologie*. Rozšířené s přepracované vydání, Academia, Praha 2016, ISBN 978-80-200-1679-9.

OREL, M. 2012. *Psychopatologie*. Praha: Grada, 2012. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3737-9.

PÁVKOVÁ, J. 2014. *Pedagogika volného času*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-666-6.

PAVLIŠOVÁ, Z. Volný čas jako součást životního stylu vybrané skupiny dětí na základních školách v Hradci Králové [online]. Olomouc, 2012 [cit. 2022-01-02]. Dostupné z: 00177732-364566236.pdf (theses.cz) Rigorózní práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Pedagogická fakulta.

PRÁVO NA DĚTSTVÍ [online]. [cit. 2022.02.20]. Dostupné z: [Typy ústavní péče – Právo na dětství \(pravonadetstvi.cz\)](#)

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. 2013. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. A rozš. Vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

PRŮCHA, J. 2017. *Moderní pedagogika*. Šesté, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1228-7.

ŠEDIVÁ, M. Volný čas současné rodiny. [online]. Hradec Králové, 2017 [cit. 2022-01-19]. Dostupné z: [21771356 \(theses.cz\)](#) Diplomová práce. Univerzita Hradec Králové. Pedagogická fakulta. Katedra sociální pedagogiky.

ŠKOVIERA, A. 2007. *Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.

TŮMA, J. 2018. *Pedagogika volného času*. Praha: Vysoká škola tělesné výchovy a sportu Palestra, spol. s r.o., 2018. ISBN 978-80-87723-43-2.

VACKOVÁ, L. Možnosti volnočasových aktivit dětí navštěvujících MŠ. [online]. Liberec, 2015 [cit. 2022-02-11]. Dostupné z: [Bakal sk prace - Preslov.pdf \(theses.cz\)](#). Bakalářská práce. Technická univerzita v Liberci. Fakulta přírodně-humanitní a pedagogická.

VÁGNEROVÁ, M. 2014. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0696-5.

VÁGNEROVÁ, M. 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. BUREŠ, M. 2011. *Pedagogika pro učitele*. 2. vyd. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3357-9.

VITOSLAVSKÁ, T. Volný čas dětí v dětském domově. [online]. Olomouc, 2021 [cit.

2022-04-03]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/a8aq3x/>. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta.

VOCILKA, M., 1999. Dětské domovy v České republice. 1. vyd. Ve spolupráci s MŠMT ČR a nadací Terezy Maxové. Praha: Aula. ISBN 80-902667-6-2.

11 SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

BP	bakalářská práce
DD	dětský domov
MŠ	mateřská škola
VA	volnočasové aktivity
VČ	volný čas
ZŠ	základní škola

12 SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Stupeň základní školy (Zdroj: vlastní)	37
Graf 2 Pocit dostatku volného času (Zdroj: vlastní)	38
Graf 3 Rozhodování vlastním volným čase (Zdroj: vlastní).....	38
Graf 4 Trávení volného času (Zdroj: vlastní).....	39
Graf 5 Trávení volného času (Zdroj: vlastní).....	40
Graf 6 Čas trávený u počítače (Zdroj: vlastní)	41
Graf 7 Čas trávený u televize (Zdroj: vlastní)	41
Graf 8 Čas trávený čtením knih (Zdroj: vlastní).....	42
Graf 9 Čas trávený poslechem hudby (Zdroj: vlastní).....	43
Graf 10 Čas trávený hraním (Zdroj: vlastní)	43
Graf 11 Počet kroužků (Zdroj: vlastní).....	44
Graf 12 Návštěvnost nízkoprahového zařízení (Zdroj: vlastní).....	45
Graf 13 Četnost návštěv nízkoprahového zařízení (Zdroj: vlastní).....	45
Graf 14 Oblíbené činnosti v nízkoprahovém zařízení (Zdroj: vlastní).....	46
Graf 15 Pocit nudy (Zdroj: vlastní).....	47
Graf 16 Spokojenost s nabídkou aktivit (Zdroj: vlastní)	47
Graf 17 Jiná nabídka volnočasových aktivit (Zdroj: vlastní)	48
Graf 18 Četnost vycházek (Zdroj: vlastní)	49
Graf 19 Délka vycházek (Zdroj: vlastní)	49
Graf 20 Mimořádné vycházky (Zdroj: vlastní).....	50

13 PŘÍLOHY

Příloha č. 1 Dotazník

Příloha č. 1 Dotazník

Vážení,

děkuji Vám, že jste svolili k vyplnění tohoto dotazníku pro můj výzkum. Ráda bych se dozvěděla více o tom, jak trávíte svůj volný čas. Pokuste se prosím odpovědět na všechny otázky. Vaše odpovědi jsou anonymní.

1. Navštěvuješ základní školu 1. stupeň nebo 2. stupeň?
  - a. Základní škola – 1. stupeň (1.-5. třída)
  - b. Základní škola – 2. stupeň (6.-9. třída)
2. Myslíš, že máš dost volného času?
  - a. Ano
  - b. Ne
3. Můžeš si rozhodovat o tom, jak budeš trávit svůj volný čas?
  - a. Vždy
  - b. Často
  - c. Málokdy
  - d. Nikdy
4. S kým nejraději trávíš volný čas?
  - a. Sám/sama
  - b. S dětmi z DD
  - c. S dětmi mimo DD
  - d. S vychovateli
  - e. S někým jiným:
5. Jak nejčastěji trávíš volný čas v DD?
  - a. Na počítači
  - b. U televize
  - c. Čtu si
  - d. Poslouchám hudbu
  - e. Hraju si
  - f. Kroužky (v DD)
  - g. Kroužky (mimo DD)
  - h. V nízkoprahovém zařízení
6. Kolik času týdně trávíš na počítači?
  - a. 1-10 hodin
  - b. 11-20 hodin
  - c. 21-30 hodin
  - d. 31 a více hodin
7. Kolik času týdně trávíš sledováním televize?
  - a. 1-10 hodin
  - b. 11-20 hodin
  - c. 21-30 hodin
  - d. 31 a více hodin
8. Kolik času týdně strávíš čtením knih?
  - a. 1-10 hodin

- b. 11-20 hodin
  - c. 21-30 hodin
  - d. 31 a více hodin
9. Kolik času týdně strávíš poslechem hudby?
- a. 1-10 hodin
  - b. 11-20 hodin
  - c. 21-30 hodin
  - d. 31 a více hodin
10. Kolik času týdně strávíš hraním si sám/anebo s ostatními dětmi?
- a. 1-10 hodin
  - b. 11-20 hodin
  - c. 21-30 hodin
  - d. 31 a více hodin
11. Kolik kroužků navštěvuješ?
- a. Žádný
  - b. Jeden
  - c. Dva
  - d. Tři
  - e. Více
12. Navštěvuješ místní nízkoprahové zařízení?
- a. Ano
  - b. Ne
13. Pokud jsi odpověděl/a ANO, jak často nízkoprahové zařízení navštěvuješ?
- a. 1 - 2x týdně
  - b. 3 - 5x týdně
14. Pokud jsi odpověděl/a ANO, co tam nejčastěji děláš?
- a. Počítač
  - b. Kroužky
  - c. Ruční práce, řemeslné práce
  - d. Sport
  - e. Jiné
15. Nudíš se ve svém volném čase?
- a. Často
  - b. Spíše ano
  - c. Spíše ne
  - d. Nikdy
16. Jsi spokojen/a s nabídkou volnočasových aktivit?
- a. Ano
  - b. Ne
17. Pokud nejsi spokojen/a, co jiného bych chtěl/a dělat?
- a. Divadlo
  - b. Výlety
  - c. Jazyky
  - d. Jiná výtvarná tvorba
  - e. Jiné sportovní aktivity
  - f. Práce se zvířaty
  - g. Jiné:

18. Jak často využíváš vycházky?
- a. 1 - 2x týdně
  - b. 3 - 5x týdně
  - c. 6 - 7x týdně
19. Jsou podle tebe vycházky dost dlouhé?
- a. Ano
  - b. Ne
20. Dostal/a jsi někdy mimořádné vycházky?
- a. Ano
  - b. Ne